

Colombins

BUTLLETÍ DEL CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS, NÚMERO 52, JULIOL 2010

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

sumari

centre

Problemes de comunicació
Miquel Manubens

13
18

ens diuen...

americae

El tresor més desconegut

22

Com seria la cuina si no haguéssim descobert Amèrica

24

Colom va portar els primers negres a Amèrica en el seu segon viatge

25

xpòfol

Cristòfor Colom i la ciència nàutica catalana
Manel Capdevila

7

En Boyl, primer vicari de Roma a Amèrica
Ernest Vallhonrat

13

A Boriquèn es va celebrar la primera missa a Amèrica
Ernest Vallhonrat

14

Els Pinzón tornen a Palos

15

Joan Colom Bertran: difunt abans del 13 - 09 -1477
Francesc Albardaner

15

La teoria de Pedro Magruga com Colom no té base històrica o documental

19

L'escut d'armes d'en Ferran Colom Enriquez
Miquel Manubens

20

cathistòria

Descoberts els fonaments d'un temple romà en una església de Girona

28

Els caputxins van introduir la patata

26

Montjuïc, bressol de Barcelona

29

Restauració de la tomba de Pere II

27

El passeig del Born, abans de 1714

30

Quan el Raval era una maresma i la Rambla un torrent

27

600 aniversari del darrer monarca català, per *Armand de Fluvià*

31

exposició 33

histomon

L'ADN canvia el passat de l'espècie humana

34

La Mona Lisa és catalana

35

llibreria 38

staff

Colombins

Any XX, Nùm. 52, juliol 2010

Edita: Centre d'Estudis Colombins, Òmnium Cultural.

President: Miquel Manubens, **vicepresident:** Jordi Marí, **tresorer:** Reinald Benet, **secretari:** Ramon Navarro, **vocals:** Francesc Albardaner i Joaquim Arenas.

Oficina del Centre: Jaume Canyades.

Redacció: Diputació, 322, 08006-Barcelona Tel. 93 254 66 59

web: www.cecolom.cat, **e-mail:** info@cecolom.cat

Disseny gràfic: bcngrafics.cat Ocells, 34 09857-Vallirana

Impressió: Casa Boada, Comptal, 26, 08002-Barcelona. **Dipòsit legal:** B-16689/95

Amb la col·laboració de:

editorial

Tornem a ser aquí amb un nou butlletí. Com podeu veure això està en marxa i a tota vela. Des del març hem complert amb el compromís de les conferències mensuals i hem pogut fruit de quatre excel·lents conferències.

La primera, va tenir lloc el 30 de març, de la recuperada pel colombinisme Dolors de Gual, amb el títol "*Cristòfor Colom i els nobles empordanesos*" on l'amiga Dolors reobrí la possibilitat que en Colom hagués estat un

Caramany-Campllonch, basant-se en el seu escut. La segona, intitulada "*Cristòfor Colom i la ciència nàutica catalana*" va tenir lloc el 13 d'abril, a càrrec del consoci Manel Capdevila i el nostre amic deixà clar que les eines de navegació d'en Colom no podien ser sinó catalanes. La tercera, "*Les dones a la Catalunya de l'època d'en Cristòfor Colom*" impartida per Teresa Vinyoles, celebrada l'11 de maig fou una lliçó magistral de com es desenvolupava la vida de les dones a l'edat mitjana. i finalment, l'última, del company Francesc Albardaner "*Colom, corsari, i els germans Pinzón, pirates en el Mediterrani, abans de 1492*" que tingué lloc el 15 de juny, ens deixà clar, un cop més, que en Colom Bertran era mort i els Pinçons eren uns pirates castellans gens empordanesos. Vull creure que per a gent raonable aquets dos últims temes són "*cas tancat*".

A la recepció d'aquest butlletí haurem complert també amb la regularitat en les dates d'aparició dels butlletins. Aquest és el quart butlletí de l'any incloent el monogràfic dels Margarit.

L'augment de quotes decidit per l'assemblea del

passat 15 de febrer s'ha demostrat necessari per a equilibrar els comptes de l'Associació. Una bona part dels nostres consocis han optat per triar la quota alta, per així ajudar més si és possible a l'Associació, cosa que és molt d'agrair.

Ens hem reunit amb la nova presidenta d'Òmnium a qui hem demanat més col·laboració, tant econòmica com logística. Algunes de les coses demanades ja s'estan implantant.

Ens varem reunir, també, amb el director del Museu Marítim de Barcelona i properament li farem una proposta per ampliar la nostra Biblioteca Colombina hostatjada a la seva seu.

Estem negociant amb l'Institut d'Estudis Nordamericans l'organització d'un acte a la seva seu el mes d'octubre, i també amb l'ambaixada del Perú un homenatge a Luis Ulloa el 9 de febrer de l'any vinent.

Properament començareu a notar canvis en el nostre web, serà més modern i amb més informació. Poc a poc anirem incorporant nova informació que estem preparant fins que establim una bona base per a tenir una Enciclopèdia Colombina a internet, que pugui ser consultada per tots els estudiosos del món. Però això sí que serà una mica més lent.

Amb tot això haurem millorat molt la comunicació de la nostra associació, haurem enfortit la seva base, i ens pot situar, per cap d'any, en una situació prou forta com per reclamar a tota la comunitat acadèmica i científica catalana el recolzament dels postulats del nostre Centre.

Miquel Manubens
President del Centre d'Estudis Colombins

nota

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors i no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairíem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Tots els nostres butlletins els associats els podeu consultar a la nostra pagina web www.cecolom.cat, i els no associats ho poden fer un cop transcurregut un any.

Imatge de coberta : Astrolabi català de l'any 980 (aprox). Es considerat l'astrolabi sobreviscut més antic a Europa. Llegat de Marcel Destombes al Museu de l'Institut del Mòn Arab, París.

el centre

Problemes de comunicació

Per Miquel Manubens

Fa alguns anys que a cop de titular de diari i llibres mediàtics, un filòleg i historiador i el seu grup de seguidors, van creant un conte xinès d'un suposat Colom inexistent, de més de 90 anys quan va morir. Afirment que l'almirall salpà de Pals d'Empordà en el seu primer viatge i, recentment, que de Barcelona en el segon, i s'inventen, a més, una rècula d'afirmacions indocumentades de grau menor. Totes aquestes teories recorden molt les d'un suís de nom Erich von Däniken, que fa uns anys atribuïa als "déus" la construcció de tota resta arqueològica trobada a Sud-Amèrica. De la mateixa manera, recentment tot personatge històric que "s'investiga" acaba resultant català, fet que provoca la hilaritat en la comunitat científica espanyola (i sort que la internacional no se'n assabenta), i ja és habitual haver d'escoltar d'historiadors espanyols frases com "*al final diréis que Dios es catalán*".

Tot això començà amb la teoria de "*Pals versus Palos*" de la Sra. Teresa Baqué i Estadella, enunciativa oficialment i pública en un congrés de la Corona d'Aragó l'any 1987. Després la va publicar en els primers números de "*Terra Rubra*" (Revista del poble de Tarroja de Segarra) a principis dels anys 90. Teoria que va fer seva posteriorment el Sr. Jordi Bilbeny. En cap cas al document es refereix a Pals d'Empordà, sinó a Palos, però escrit en català, de la mateixa manera que escrivim Càdis o Saragossa. La teoria dels "*Pinsons*" de l'Empordà i més exactament de Pals és deu també a la Sra. Teresa Baqué i Estadella de la mateixa època, com es pot comprovar en els primers números de la Revista "*Terra Rubra*", ja esmentada, que gaudí del total suport del seu espòs Sr. Dionís Prat, qui també va publicar alguns articles en la mateixa revista en defensa de tan desencertada teoria.

Aquestes teories es basen en una pèssima interpretació d'un document publicat per l'eminentíssima historiadora catalana Sra. Núria Coll i Julià amb el títol "*Vicente Yañez Pinzón, descubridor del Brasil, corsario en Cataluña*" a la revista «Hispania» de l'any 1950 del CSIC. La Sra. Coll va transcriure perfectament un document en què surt l'expressió "*Vicent Anes Pinson de la vila de Pals*", Baqué no va tenir en compte que aquest pirata anava plegat amb dues altres naus i pirates de "*Çivilla*" (Sevilla). Tampoc va tenir en compte

el contingut de la protesta, ja que va dirigida al Rei de Castella, perquè els malfactors eren d'aquest regne. A partir d'aquí, es va començar a embolicar la troça. El Sr. Bilbeny va copiar, també, aquesta teoria i la va publicar en els seus primer llibres i articles. En cap document es parla d'uns Pinçon de Pals d'Empordà. Evidentment es parla d'uns Ianyes o Eanes, però és que es poden trobar fins a 15 personatges documentats d'aquesta família a la cort del rei Pere, però cap es diu Pinçon, excepte el pirata castellà Vicent Anes Pinson de la vila de Palos -de la Frontera- que ataca naus catalanes.

La teoria que vincula l'Almirall amb en Joan Colom Bertran, parteix de la data de la tonsura del nen Joan Colom i Bertran que tingué lloc a Barcelona l'any 1425. El document va sortir publicat per Francesc Albardaner en un article del nostre Butlletí fruit de les seves recerques. Per tant, si el van tonsurar aquest any, la cosa més normal és que el seu any de naixement sigui entre el 1415 i el 1417. Si Bilbeny el fa més vell, encara molt pitjor. L'any 1414 és una data inventada, però que dona com a resultat que el Colom Almirall hauria mort amb noranta-dos anys, cosa que desquadra amb tot, excepte amb la teoria del Sr. Bilbeny.

Però més encara. On volen anar si tenim documents que mostren que Joan Colom Bertran era ja mort en 1492?

(http://www.cecolum.cat/media/files/file_460_135.pdf)

Un dels últims exemples d'aquesta forma de fer és un comunicat de premsa on una associació històrica (cch.cat) anunciava haver trobat a la Biblioteca de Catalunya un exemplar d'un llibre "*perdut*" de Narcís Feliu de la Peña, on s'afirma que Colom, en el segon viatge, salpà del port de Barcelona, i ingènuament se'n va fer ressò el diari Avui del 4 d'abril de 2010

(http://www.avui.cat/cat/notices/2010/04/el_segon_viatge_de_colom_a_america_va_sortir_des_de_barcelona_93728.php.)

Els intrèpids investigadors es basen per fer tal afirmació en el llibre "*Anales de Cataluña*" (1709), de Narcís Feliu de la Peña, conservat a la Biblioteca de Catalunya, i segons semblava per la notícia, novament retrobat.

el centre

En primer lloc, el llibre d'en Feliu de la Peña és conegut, i publicat en edició facsímil per l'Editorial Base l'any 1999 (<http://www.editorialbase.com>). No és un llibre amb referències històriques, es tracta més aviat d'una apologia política a favor de Catalunya en un moment històric molt complicat. De fet el text és tan conegut com poc fiable documentalment (surts fins i tot a la wikipèdia: (http://ca.wikipedia.org/wiki/Catalanitat_de_Crist%C3%B2for_Colom#Precedents_de_la_tesi)).

És cert que el llibre diu el que diu, però dissortadament i documentalment, en Colom partí cap a Cadis per a organitzar l'expedició molt abans. Es nota que no han estudiat la documentació relacionada amb el segon viatge i, per no complicar-ho massa, vull recomanar el primer volum de les obres de Martín Fernández de Navarrete (Madrid, 1954). Allí trobaran tota la correspondència relacionada amb el segon viatge de Cristòfor Colom i per ordre cronològic. Poden cercar també "*El Itinerario de Cristóbal Colón*" (1451-1506), de Jesús Varela Marcos i M. Montserrat León Guerrero, Valladolid, 2003, p. 160.

Resulta que Colom entre els dies 1 i 16 de setembre de 1493 es trobava a Sevilla; el dia 17, dimarts, Colom va sortir de Sevilla; el 18, dimecres, arribà al Puerto de Santa María i del 19 al 24 de setembre de 1493 el trobem a Càdis. (Vid. A.G.I., Patronato 295, carpeta 1ª, doc. nº 21, Barcelona, 5 de setembre de 1493. Carta de los Reyes a Colón. En el cantó de la dreta de la part superior possa: "*reçibida a 18 de setiembre en el puerto de Santa María*"). Queda molt clar, doncs, que en el segon viatge el descobridor no va salpar des de Barcelona. Ja ens agradaria.

Per part nostra no cal dir que varem enviar un mail als mitjans de comunicació que van publicar la notícia, amb els arguments abans esmentats. Ningú no va publicar cap rectificació.

Una setmana més tard, el mateix diari va entrevistar l'historiador Ernest Belenguer, l'investigador Nito Verdera, i el president del CEC Miquel Manubens, i en Jordi Bilbeny.

(http://www.avui.cat/cat/notices/2010/04/cristofol_colom_fal_lera_per_sortir_de_l ocultacio_94300.php).

Per una errada del periodista, segons sembla, s'atribuí a l'historiador Belenguer una frase que no era d'ell sinó que devia ésser d'en Bilbeny, on s'afirmava que: "*a l'arxiu de protocols notariais de Barcelona hi ha dipositat un poder notarial atorgat des de Sevilla per Diego Colom, fill del descobridor, perquè un mercader pogués comprar una casa del seu pare a Barcelona. El document és una prova*

de la residència de Cristòfol Colom a la capital catalana".

Posats en contacte amb l'historiador Belenguer, ens ho desmentí, i ens ratificà que aquí ningú ha trobat cap document de cap casa de Colom a Barcelona i que tot ha estat un malentès del periodista del diari "*Avui*", que va suposar que allò que diu que va veure el ara director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, Sr. Sans Travé, fa molts anys a l'Arxiu de Catalunya, però que mai més s'ha retrobat ja era un fet comprovat pel Dr. Ernest Belenguer i Cebrià.

Més tard, el mateix diari "*Avui*" del 21 d'abril publicà una nova informació:

http://www.avui.cat/cat/notices/2010/04/mes_sospites_sobre_colom_95585.php, on el Sr. Bilbeny afirmà "*tenim els 1.200 documents que proven com el segon viatge es va fer des de Barcelona*". Fixeu-vos que en només 17 dies, hem passat d'una referència en un llibre suposadament perdut, a tenir 1200 documents! I el que és pitjor és que aquestes tres notícies demostren que des dels mitjans de premsa es dóna suport a teories sense cap base documental ni rigorositat periodística.

No podem bastir una tesi basant-nos en suposicions i, a sobre, afirmant que tots els documents del altres són falsos. En primer lloc perquè els documents són considerats bons per tots els historiadors internacionals, i si són falsos s'ha de demostrar pericialment un a un. I en segon lloc, perquè si tots els documents són falsos, les proves de catalanitat serien fum. Gràcies a Bilbeny i els seus seguidors, la teoria catalana no prospera en la classe acadèmica del nostre propi país, ja que no agrada ningú que el prenguin per boig. I si aquí no s'hi dóna suport imagineu-vos com es freguen les mans de satisfacció els historiadors castellans quan llegeixen les afirmacions de tal senyor. Per tant, que ningú esperi que els historiadors forans acceptin la teoria del Colom català fàcilment, ja que és a casa nostra precisament on no es deixen surar els nostres poderosos arguments, perduts en aquest mar de sargassos.

No cal dir que també és absurd afirmar que els treballs dels americans Charles Merrill o la Dra. Estelle Irizarry reforcen les "*teories bilbenyenques*" quan cap d'aquests dos doctors pensen i treballen com ell. Merrill és associat del Centre d'Estudis Colombins i els dos cops que ha presentat el seu llibre a Barcelona ho ha fet amb la junta del C.E.C. al seu costat, i la Dra. Irizarry ha comptat amb l'estreta col·laboració d'en Nito Verdera, soci destacadíssim d'aquest Centre, i absolutament

contrari a les dèries bilbenyenes. En cap dels llibres dels dos autors hi ha el mínim recolzament a les idees estrafoles dels llibres del Sr. Bilbeny. Aquests dos historiadors defensen el "*corpus comú*" de la teoria catalana que avala el Centre d'Estudis Colombins.

L'expansió internacional de la idea del Colom català, amb els dos documentals "*Enigma Colón*" del Discovery Channel, i la repercussió mediàtica tant dels documentals com dels treballs dels dos autors americans, no és en cap cas, atribuïble al mèrit del Sr. Bilbeny, sinó que han pogut surar, malgrat ell, amb el suport en tots els casos de la gent del Centre d'Estudis Colombins.

El Sr. Bilbeny no és associat del CEC, perquè se'l va haver d'expulsar del Centre l'any 2005, i no va ser perquè pensés diferent, ni pels seus treballs, sinó perquè va enviar una carta insultant a tot el Centre, que es va publicar i podeu llegir a l'edició digital del butlletí nº 37.

(http://www.cecolum.cat/media/files/file_460_135.pdf (pàgina 7)).

És per tot això que hauríem de meditar tots plegats com corregir l'actual escenari, per a poder aconseguir que les autoritats acadèmiques recolzin la nostra feina de fa més de 20 anys, i no en veig cap altra que demanar als mitjans d'informació que comprovin les "*notícies*" amb el Centre d'Estudis Colombins, abans de publicar-les, sent així extremadament rigorosos en les informacions que transmeten doncs és el Centre d'Estudis Colombins, delegació funcional d'Òmnium Cultural, l'entitat que aplega tots els colombinistes catalans.

I per a mi, especialment a la vista de les estadístiques de visites a les webs colombistes a internet on es demostra que molt poca gent se sent atreta per teories estrafoles, el Centre ha de deixar les petites batalles dialèctiques amb autors confusos, i dedicar-se plenament al seus objectius, fixant-se com a objectiu màxim el reconeixement de la comunitat historiogràfica i científica a la feina del Centre, i reclamar el seu recolzament a la tesi del Colom català, deixant els associats que sigui únicament el Centre qui comuniqui amb la societat, seguint el principi de "***Virtus Unita Fortior***".

La casa d'es Capità Colom a Gènova de Mallorca

Després d'haver llegit una nota a La Vanguardia, sobre el tema de la catalanitat de Cristòfor Colom, he recordat quelcom de quan era petit...

Soc barceloní, però la meua mare ve de Mallorca, on hi viu la seva família. Quan jo era petit (soc nascut el 1947) anàvem sempre a casa els avis per festes, vacances, etc.. El meu avi tenia una casa per vacances d'estiu al poble de Gènova (al costat de Palma).

Allà a la vora de casa l'avi (que es deia Ses Voltes Blanques) hi havia (probablement ja no en queda res) una casa molt vella de pedra que al poble en deien "*Ca es Capità*", de la que es comentava que havia estat la casa de la família de Cristòfor Colom.

Bé, no se si te cap valor, però almenys ja els ho he comunicat. En qualsevol cas penso, una vegada més, que a banda de les virtuts pròpies, els italians sempre han sabut vendre molt be tot lo seu i el que no ho és !

Joan Cabarrocas

Un escut com el d'en Colom a la Normandia

Benvolguts, us faig arribar un escut d'armes francès. Sempre havia llegit que ningú havia trobat mai un escut com el d'en Colom, l'antic del "*soliades llevar*", que l'escut familiar de Colom sigui únicament compatible amb l'heràldica catalana. L'escut és francès, d'en Jaques Vincent, i està localitzat a la regió de Normandia. Cal investigar l'antiguitat i origen de l'escut.

JMS

Cristòfor Colom i la ciència nàutica catalana.

Per Manel Capdevila

Els 6 anys que vaig passar a Madrid (85-90) em van donar empenta per a investigar el passat històric de Catalunya, senzillament per a que els amics que tinc allà deixessin de menystenir la història de Catalunya, que va tenir molt a veure en la creació de l'imperi espanyol, i donessin al "*Cèsar el que és del Cèsar*". Aquesta afició ja em venia dels anys 60... quan vaig veure a Anglaterra els "*spanish ponies of the New Forest*" descendents dels salvats del naufragi de l'Armada. Ho vaig trobar en uns llibres anglesos de l'època, les restes del naufragi del Girona a la costa sud, i en Joan de Cardona, capità general de Sicília manant "*il corno destro*" de l'armada de Lepant (suposo que descendent d'en Ramon Folch de Cardona, segon del Gran Capità i primer virrei de Nàpols). De fet d'acord amb unes cartes trobades el 1950, el que manava era en Lluís de Recasens (il commendatore maggior als gravats que vaig trobar). Per acabar meravellant-me a una exposició del Department of Environment a Londres en veure el gravat d'en Cortès a Veracruz amb les senyeres catalanes.

Hi ha un tractat d'alquímia del S.XIV amb diàlegs mestre/deixeble, i els mestres del diàleg són: Platonus, Lulius, i Arnaldus. L'expert que n'ha fet un estudi (publicant-ne un facsímil) diu que no el van escriure ni Ramon Llull ni Arnau de Vilanova, però que posaven els seus noms per donar-li més categoria –més a favor nostre! vol dir que tenien renom–. Cal no deixar de costat tampoc a Enric de Villena o d'Aragó (1384-1434) pare d'Isabel de Villena. Castella ens va donar el marquesat de Villena com a "*torna*", en el canvi de Múrcia i ara els castellans volen que Enric d'Aragó sigui castellà (d'ell es coneix una trobada amb alquimistes sarraïns a Còrdova).

Els europeus que van viatjar a Espanya buscant coneixements (p.e. Adelardo de Bath, Michael Scot o Chaucer -d'aquest hi ha documentat un viatge a Montserrat- i que són els que van portar els coneixements àrabs a Europa o Anglaterra) els van copiar de les traduccions llatines dels nostres monestirs. Dominar l'àrab amb mestria no estava a l'abast d'un viatger ocasional, els nadius sempre els portaven avantatge (Michael Scot fou

un cas apart, ja que residí aquí mitja vida) d'una manera especial els jueus que estaven a çavall d'ambdues cultures, van venir pel nord d'Àfrica aprofitant la invasió àrab i es van submergir a la cultura cristiana, coneixent fins cinc o més llengües.

Catalunya estant repartida a ambdues bandes dels Pirineus va tenir el paper de "*últim tenedor*" d'aquestes ciències abans de passar a Europa. El país basc amb una posició semblant (Hendaya), va perdre aquesta opció degut al seu aïllament natural, (no va ser dominat ni per romans, ni per

CATALUNYA BRESSOL DE LA CIÈNCIA EUROPEA

Especialment em va apassionar tot el tema referent a la ciència catalana medieval després de llegir que en Menéndez i Pelayo diu a la seva "*Historia de los heterodoxos españoles*" que tota l'alquímia medieval porta nom i dos cognoms catalans, amb els alquimistes de catalans: Ramon Llull (1212-1316), Arnau de Vilanova (1240-1311), i un altre d'Osca, etc...

bàrbars, ni per àrabs, d'ací el perquè han mantingut la seva llengua primitiva...)

Un altre cas amb proves documentals és el de Gerbert d'Orlhac -creador del primer autòmat i del primer "rellotge mecànic" de la història-, ja que estudià i ensenyà al monestir de Santa Maria de Ripoll passant per Vic, convertit més tard, l'any 1006 en Papa (Silvestre II), va ser un gran defensor i propulsor de les xifres hindo-aràbigos-catalanes. Si bé, no es van poder imposar els "guarismes", fins avançat el segle XVI, i a les fraccions els va costar encara una mica més.

Alguns punts que certifiquen aquest fet: He trobat un document de Ripoll (Millàs Vallicrosa) on es descriu "el rellotge mecànic", amb peses i "tintinabulla" en el que es va inspirar Gerbert per a fer el seu "rellotge mecànic", tenia una caixa-tambor amb compartiments estancs i un foradet, amb aigua com regulador, amb lo que, tot i que li falten uns fulls al principi, només podia ser com el descrit 200 anys més tard en "el libro del saber" d'Alfons X (per cert, no és una clepsidra ja que es mou per la força d'unes peses i una corda enrotllada al tambor, "donant corda").

El manuscrit més antic amb xifres hindo-aràbigos-catalanes es el "codicus albeldensis", d'Albelda a la franja de ponent (el monjo que el va escriure explica que havia estat a Ripoll o venia de Ripoll), encara que he trobat una pàgina a Internet, que diu que és d'Albelda de la Rioja, però la Rioja queda un mica lluny de Ripoll.

L'astrolabi més antic que es conserva amb xifres carolíngies, és català, encara que es conserva a París, l'Acadèmia de Ciències de Barcelona, el va demanar per a fer-ne una rèplica, així ens em de veure!

Galileu fa el seu astrolabi de 50 cm. (museu de la ciència de Florència) basant-se en astrolabis àrabs (estan marcats "de la escuela de Alfonso X el Sabio", s'ha fet molt bon marketing de Toledo!!..)

ANTECEDENTS D'ASTRONOMIA CATALANA

ALTRES ASTRÒNOMS: Jacob ben David Yomtob (Bonjorn o Bondia), Sen Bonet, Levi ben Gerson de Banyuls, Llobet de Barcelona (Lupitus Bachinonensis)
ABRAHAM BAR HIYYA HA-BARGELONÍ
-"FORMA DE LA TERRA" (S.XII..)

•"Surat ha-ares" Hebreu, basat en Tolomeu, Al-Fargani i Al-Batani.

•"CÀLCUL DEL MOVIMENT DELS ASTRES" (S.XII: 1136)

•Hebreu, basat en Tolomeu, Hiparc, Al-Fargani i Al-Batani.

•B.Medicea (P.88,C.28,C.30), B.Vaticana(nº.379)

•BNP (1044,1092), Bodleian(Oct.5)

•Leyden (Warner.37)

•B.Museum (Add.27.106), Torino(nº.66)

•B.Casanatensis (nº.203).

RAMON LLULL (Obres d'astronomia)

-TRACTAT D'ASTRONOMIA

•British Museum Ms. Add.16.434

•Acabat a París l'octubre de 1297 (antiaverroiste)

•En català (d'en Àrias en lloc de "de n'Àrias")

•15 manuscrits en llatí (Tractatus novus Astronomiae)

-DE PRINCIPIS MEDICINAE

•Referència a temes d'astrologia

-DE REGIONIBUS SANITATIS ET INFIRMITATIS

•Referència a temes d'astrologia

INSTRUMENTS I PORTOLANS CATALANS

Avui dia no hi ha ningú que pretengui ser coneixedor de la matèria que no reconegui la importància dels cartògrafs catalans (la majoria jueus de Mallorca, Abraham i Jafuda Cresques -cartògrafs e bussolers-etc...). El gran problema és que "l'anglès científic" de l'època, era el llatí, i amb el text en llatí, els erudits italians s'han volgut apropiat de molts d'ells: Per a ells Petrus Rosselli, com no!, italià! (conec un parell de Pere Rossell), en aquest cas hem tingut sort ja que existia un altre portolà, del mateix traç en el que es llegia: "Petrus Rosselli me fecit ab Majoricarum Insulae". D'Angelino Dulcert els italians pretenien que Dulcert era "Dalorto" mal escrit -italià és clar!-, cosa que va rebatre Rey Pastor. Si van arribar a això imagineu amb Colom!

Julio Rey Pastor, va saber posar els punts sobre les is, en el seu llibre "La Cartografia Mallorquina" (que no es pot obviar, malgrat estar imprès el 1959, i més imparcial no ho pot ser ja que era de la Rioja. Dec el seu coneixement a en Bilbeny fa 14 anys, encara que uns anys després vaig trobar que la secretaria de la "Library of Congress" el recomanava com a cabdal. Rey Pastor era un gran matemàtic i apassionat amant de la cartografia, de fet els cartògrafs a part d'artistes havien de dominar les matemàtiques, al menys algun d'ells, ja que la projecció de l'esfera sobre un pla les necessita.

Rey Pastor en aquest llibre "La Cartografia Mallorquina", dóna una explicació de perquè cap

xpòfol

erudit espanyol havia tocat el tema, al referir-se a la injusta apropiació per part dels italians: *"Nuestros geógrafos, insuficientemente pertrechados, permanecieron tímidamente neutrales; y los belicosos vindicadores de la ciencia española que D. Gumersindo Laverde había organizado en falange defensora de la bandera enarbolada por el joven Menéndez Pelayo permanecieron silenciosos, porque el gran erudito había olvidado este capítulo de la ciencia medieval"*.. No poso en dubte que això sigui cert, però vull afegir un altre argument al que ell cita. Si s'hagués tractat de cartografia gallega en lloc de catalana i, depenent del moment polític, pot ser sí que l'haurien tocat...

Rey Pastor abans de mostrar-nos com identificar obres d'aquesta escola diu: *"...En el monumental Periplus del insuperable Nordenskjöld, vi con grata sorpresa, que los más abigarrados pergaminos, exornados con efigies de monarcas fabulosos y leyendas ingenuas, redactadas en catalán con informaciones físicas, biológicas, políticas.., de cada región, tienen su origen, en Mallorca, siendo designadas como -cartas catalanas-..."*. I afegeix: *"...es imperdonable que escribieran sobre el tema sin leer a BARROS, que claramente dice : -*

måndou vir da ilha de Mallorca um mestre Jacome, hornera mui douto na arte de navegar, que fasia e instrumentos náuticos e que Ihe custou muito pelo trazer a este reino para ensinar sua sciencia aos officiaes portuguezes d'aquella mes ter". I també escriu: *"Que JAFUDA CRESQUES (c. 1415) actuaba como director de la Academia de Sagres, era cosa sabida de los historiadores hace más de un siglo, aunque no se habían identificado ambos cartógrafos: el de Mallorca y el de Sagres. Hasta entonces cabía (a base de gran ignorancia cartográfica) atribuir a la escuela del Infante, y no a él en persona, la invención de los portulanos; pero ¿qué sentido tenía eso al fundar hacia el 400*

esa escuela o academia el emigrado CRESQUES, ya setentón y cansado de fabricar durante medio siglo planisferios para el insaciable PEDRO IV DE ARAGÓN y el heredero, también cartomaniático, DON JUAN?

Este hecho ya lo recoge PACHECO PEREIRA en la siguiente forma escueta: "...Muijos beneficios tem feytos o virtuoso Infante Dom Anrique a estes Reynos de Portugal, por que descubrió a ilha da Madeyra no anno de nosso senhor de mil CCCCXX, e ha mandau pouoar e mandou a Cicilia pellas canas de açucar, ...; isso mesmo mandou á ilha de Malhorca por um mestre Jacome, mestre de cartas de marear, na qual ilha primeiramente se fezeram as ditas cartas, e com muitas dadiuas e mercês ho ouue nestes Reynos, ho qual as ensinou a fazer áquelles de que os que em nosso tempo viuem, aprendéram."

Els primers hereus de la cartografia catalana van ser, doncs, els portuguesos. Es conserven les cartes entre Enric el Navegant i els Cresques i és doncs Jafuda Cresques qui, un cop convertit amb el nom de Jacme Ribes, va fundar l'Escola de Sagres (hi ha divergència d'opinions sobre qui va anar a Portugal, però no n'hi ha cap que Jacme Ribes era Jafuda Cresques, queda el lligam -Jacme-Jacob-Jafuda).

Els cartògrafs catalans van arribar a treballar a molts països: Els Oliva, Prunes, Martines a Itàlia (Messina, etc..) a l'època, primer catalana i després "espanyola". Els Oliva a Marsella, els Colom a

Holanda (encara que Johan Colom apareix una mica més tard), etc.... Tant van viatjar que no és debades pensar que els hereus remots de la cartografia mallorquina siguin els flamencs. El moviment cartogràfic holandès no va poder aparèixer, zas!, per generació espontània, hi ha d'haver una base, i aquesta podria ser perfectament l'escola catalana. En el moment que es produeix aquesta eclosió, els Països Baixos formen part de l'imperi espanyol. Carles I arriba aquí i es troba amb uns vassalls seus a Mallorca que són mestres

cartògrafs, alguns com els Martines han emigrat a Messina, el més normal és que els utilitzin, i per que no, en els seus viatges a Flandes se'ls endugui cap allà arribant a crear escola: l'escola de cartògrafs flamencs, que va donar figures com Mercator, Hondius, Blaeu..., sense oblidar el cartògraf Johan Colom!

INSTRUMENTS CATALANS

- Abraham Cresques (magistrum mapamundorum et bruxolarum).

- Jafuda Cresques "*que fasía e instrumentos náuticos*".

- ABRAHAM JAFUCÍ, cartas de Pere el Cerimoniós "*que em porti l'astrolabi de bronzo que li vaig encarregar*", "*que em porti l'astrolabi d'or i plata que li vaig encarregar*".

- LES TAULES DE PERE EL CEREMONIÓS
Pere el Cerimoniós va ser un gran impulsor de la cartografia i de l'astronomia. A part de fabricar bombardes i fer-ne servir una contra Pere el Cruel al setge de Barcelona (descriu a la seva crònica), va promulgar un decret pel qual tota nau catalana havia de dur a bord: un compàs, una carta (portolà), un "*astrolabi*" i implícitament per tant unes taules astronòmiques, (un "*astrolabi*" sense taules, per a poca cosa serveix...). La longitud es calculava per estima. En canvi la latitud es calculava per mesures d'angles preses amb instruments (fets pels nostres jueus bruixolers).

Com complement doncs d'aquesta llei, va encarregar (1360-1380) a un grup d'astrònoms (vegeu els noms al resum) que fessin unes taules astronòmiques, construint un observatori i fabricant uns instruments de mesura (esferes armil·lars, quadrants, astrolabis, etc...), de grans dimensions, únics al seu temps (per desgràcia desapareguts).

El més important és que van ser totalment calculades a Barcelona. És a dir, van ser les primeres taules no traduïdes de les d'Al-Kwaritsmi, Al-Fargani o Al-Batani. Ens diu: "*les van calcular els més savis d'Aragó, Catalunya, Montepelusano i Marsella*". No negaré que són les que han tingut més difusió però: Les "*tablas alfonsíes*" són una simple traducció de les d'Al-Kwaritsmi (d'una primera versió plena d'errors). Al-Fargani i Al-Batani les van corregir però aquestes correccions es van quedar només a la seves versions àrabs (J.M. Millàs Vallicrosa té una traducció d'aquestes versions). Si Alfons XII les hagués corregit amb càlculs d'astrònoms de Toledo, com diuen alguns

"*experts*", el primer que aquests haguessin fet hauria estat corregir els errors originals, cosa que ja havien fet els àrabs en aquells temps. "*Se coje antes a un mentiroso que a un cojo*". Els manuscrits d'aquestes taules no van aparèixer fins el s.xx!! (sis-cents anys perduts entre piles de manuscrits), el 1920 es va trobar el manuscrit de la BNP en llatí, consultant al Sr. Rico Sinobas com a expert que amb tota la mala fe (o d'expert no en tenia res) va dir: "*es un epígrafe de las tablas alfonsíes*", varem haver d'esperar a que el Sr. M. Steinschneider trobés un ms. hebreu a la Vaticana, el comparés amb el de la BNP i desmentís al Sr. Rico, dient que d'epígraf res, que no desvirtués el text i que les taules, encara que incompletes, no tenien res de comú amb les alfonsíes, afegint que ambdós manuscrits deien que s'havien fet a Barcelona per ordre del Rei Pere, suposo que ho va fer com a jueu perquè es reconegués el treball dels seus correligionaris, però gràcies a aquesta iniciativa es van trobar els altres manuscrits en hebreu conservats a Suïssa i al Vaticà, a més del document en hebreu de Barcelona cedit per un rabí de la ciutat abans de la guerra (veure el detall dels manuscrits en el resum). Però el colofó el va posar en J.M. Millàs Vallicrosa quan va trobar un manuscrit català a la biblioteca de Ripoll, i entre tots va aconseguir reconstruir les taules originals

Al començament es va pensar en Pere el Gran, però finalment comprovant l'època dels astrònoms que hi van participar: Mestre Pere Gil-Bert, natural de Barcelona (En llatí: Petrus Engisbert), Dalmau Ses Planes o Çaplana, (escriu de la taula de les armades reials de Barcelona), Jacob Corsino (Sevilla- 1376 "*Tratado del astrolabio*") i Profacio Judeo, es va deduir que havia de ser Pere el Cerimoniós.

LES TAULES DE COLOM - ABRAHAM ZACUTH

Colom per arribar al nou continent necessitava taules, essent el viatge tan important, no es podia refiar només de medició de l'alçada de l'estel polar.

Les taules eren necessàries per a la navegació amb el sol o amb un estel diferent de l'estel polar: "*De nit es mesura l'alçada de l'estel polar sobre l'horitzontal, i aquesta és la latitud. Al migdia es mesura l'altura del sol sobre l'horitzó, però cal tenir la declinació del sol per aquell dia, aquí és on fan falta les taules. La resta d'hores del dia és un pel més complicat, es fa pel triangle esfèric pol, zenit, astre, amb l'altura del sol sobre l'horitzó, les taules i l'hora del dia*" (mesurada amb l'ampolleta -paraula nostra que passà al castellà nàutic).

xpòfol

Llegint un llibre d'astrolabis d'un oficial de l'Armada espanyola, vaig trobar: "el Sr. Millàs Vallicrosa ha descubierto en Ripoll un manuscrito muy interesante..". No vaig parar fins que vaig trobar l'estudi "Tablas astronómicas de Pedro el Ceremonioso" (1962), a una llibreria suïssa de temes jueus. És un llibre buscadíssim pels "scholars" d'aquests temes, i encara que una mica car, estava en perfecte estat (enquadernat en pell) i el seu contingut ho val.

Aquest llibre va ser possible perquè, tot i l'espoli que han sofert els nostres arxius i biblioteques, palès amb la crema final de la biblioteques de Ripoll i Poblet per part de d'inqualificable "Comte d'Espanya" a la segona guerra carlista (1835), havíem tingut la sort, com abans he explicat, que apareguessin a principis del segle XX, el manuscrit en llatí (amb part de les taules) a la BNP, els cinc MS. en hebreu i finalment el MS. en català de Ripoll.

Un cop llegit vaig intuir la gran importància que havien tingut el jueus catalans en el desenvolupament de l'astronomia moderna, la primera reflexió va ser que aquestes taules havien de tenir alguna relació amb les que va fer servir Colom, i no vaig parar un altre cop fins a aconseguir un facsimil de les taules de Zacut (aquesta vegada a Portugal), confirmant les meves sospites.

Abraham Zacuth no podia treure el 1487 les seves taules per generació espontània. Es va haver de basar en l'obra dels astrònoms anteriors als jueus catalans del segle XIV que després de passar per la nit de Catalunya: Martí l'Humà, el compromís de Casp, etc, torna a sortir a la llum en les taules editades a Portugal (les que va fer servir en Colom per anar a Amèrica) (ell mateix ens ho diu): Diu que és d'una família emigrada del sud de França (Catalunya nord). Diu que el seu nom és ZACUT, ZACUTO és la castellanització, com Colomo ho és de Colom. Es declara deixeble de jueus de Perpinyà Jacob ben David Yomtob (Bonjorn o

Bondia) i Levi ben Gerson de Banyuls. Colom el va conèixer a Salamanca: "dióle muchos libros de astronomía".

Salamanca, el centre de l'astronomia mundial!, amb una junta d'astrònoms (si és que va existir) enganyada per Colom amb el seu càlcul del perímetre de la terra, de no haver existit Amèrica el viatge de Colom fins el Gran Ka era impossible. Els astrònoms portuguesos no van acceptar la seva explicació del perímetre de la Terra més curt (una altra cosa és que Colom pel pre-descobriment sabés que hi havia terres a una distància navegable,

i conegués la ruta d'anada (amb els alisis de Cap verd) i la ruta de tornada (amb la Corrent del Golf).

Quan a Castella necessiten un astrònom per a definir la "Línea de Tordesillas", (havent fugit Zacut perseguit per la Inquisició) van a buscar a un astrònom català, en Jacme Ferrer de Blanes, del que sabem que es cartejà amb Colom, però fins fa cinquanta anys als llibres castellans apareixia com "el lapidario de Burgos"... , com si no sabéssim que Blanes es troba a pocs km. al nord de Barcelona.

Potser no podrem demostrar que Zacut fos un jueu català fugit a Castella, amb les dades de què disposem (encara que la línia d'investigació queda oberta), de fet les seves taules les edita quan ja havia passat a Portugal fugint de la

Inquisició del regne d'Aragó, però al menys hem deixat palès que la seva escola, els seus coneixements i la seva inspiració venen de Catalunya.

Resumint, a Catalunya teníem (especialment des de Pere el Cerimoniós) i eren ben nostres, havent-hi contribuït el jueus catalans d'una forma especial: Instruments de navegació, Cartes de navegació Taules astronòmiques, i no oblidem la pólvora amb el salnitre de Collbató. És a dir, Colom va arribar al nou continent amb instruments, cartes i taules catalanes.

Vull afegir una altra asseveració més. Els successors de Zacut: Sacrobosco, Regiomontanus (Colom va fer la predicció d'un eclipsi de lluna amb les

The image shows a facsimil of a page from the 'Tablas astronómicas de Pedro el Ceremonioso' manuscript. The page is divided into two main sections: 'martins' (March) on the left and 'aprilis' (April) on the right. Each section contains a table of astronomical data. The tables are organized with columns for the day of the month (1-31) and rows for various astronomical parameters. The text is in Latin, with some headings in Catalan. The tables include data for the sun's position, the moon's position, and other celestial bodies. The facsimil is presented in a clear, legible format, with the original text and its transcription side-by-side.

seves taules), Galileu, Copèrnic, Kepler, i el mateix Newton quan diu que va pujar "*sobre espatlles de gegants*", tampoc van partir de zero, van beure dels coneixements d'Alexandria per la via hispano-arabo-jueva (jueus catalans), degut a que la via d'orient va quedar tancada pels turcs el 1451 amb la caiguda de Constantinoble i que quan es recupera: a mitges, amb la independència de Grècia el 1820, Bulgària, Romania, Balcans i finalment amb la independència del països àrabs després de la 1ª Guerra Mundial, ja no hi quedava pràcticament cap coneixement desconegut. Europa va aprendre a navegar de llibres catalans.

NOMS PROPIS

Martí Cortès: El seu "*Breve Compendio de la Sphera y de la Arte de Navegar*" es va traduir a totes les llengües dels països que navegaven (anglès, holandès, francès).

Pere Medina (valencià segons Arcadi Garcia Sanz) El seu "*Arte de Navegar*" (Valladolid 1545) es va fer famós a tota Europa. Les edicions 2a (1552) i 3a (1563), amb un text un pel simplificat, van rebre el nom de "*Regimiento de navegación*". Això de Valladolid, el 1545, imprès per Fernández de Còrdova sota Carles I (+1558), no s'ho creuen ni ells... Perquè Felip II va haver d'enviar Jaume Ferrer (jueu valencià) a fer la crítica medicació de Manila que van haver de falsejar... .

Jaume Ferrer (jueu valencià). Felip II el va enviar a Mèxic i Manila (on va morir), per a mesurar les seves longituds amb un sistema basat en l'angle de la lluna i el sol (va calcular la de Mèxic amb un error de 400km). La seva medicació de Manila va deixar les Filipines al costat espanyol (mentint també), quan de fet són al costat portuguès. Espanya abraçava de 50° W-Atlàntic a 130° E-Pacífic. Filipines i Moluques van de 116° E a 130° E.

Aquest sistema millorat per Tobia Meyer de Gottingen, guanyà un accèssit de 10.000 lliures, al premi del "*Board of Longitudes*", concedit finalment a Harrison pels seus rellotges (gens pràctics per cert, el 4t. el va portar Cook a Austràlia) per influència del Príncep de Gales (fanàtic dels rellotges). I que un cop perfeccionat per José de Mendoza i Ríos en les seves taules de 1805 el van fer servir la Royal Navy, L'Armée, i l'Armada, (per no dir totes les marines) fins 1905, en que en Marconi al creuar l'Atlàntic amb el telègraf va permetre sincronitzar els rellotges a tot el món per inexactes que fossin.

Sobre aquest darrer punt vull fer una reflexió i amb ella retre homenatge a l'amic Ricard Jaime que em va fer costat. Quan vaig estudiar trigonometria esfèrica a Preu vaig voler la resposta a dues preguntes, la 1a "*com es troba la latitud?*", la 2a "*com es troba la longitud?*". La resposta a la 1a: amb el sextant, em va convèncer, però tothom em va contestar a la 2a: amb el rellotge. Jo intuïa que es podia fer sense rellotge, em va costar quasi 15 anys provar-ho, ja que m'ho van negar: el Dr. de l'observatori Fabra, un enginyer de camins, dos companys astrofísics..., no era sinó el sistema de distàncies llunars de Jaume Ferrer de València (per això no vaig parar fins aconseguir un original de la 1a edició de les taules d'en Mendoza per a demostrar-ho als incrèduls poc documentats).

Tant s'ha vilipendiat el sistema que, fins i tot en el DVD basat en el llibre de Dava Soebel "*The longitude*" es fa mofa de Maskelyne i altres astrònoms dient "*i que fan quan és núvol?*", doncs Sra. deixi'm contestar des d'un lloc publicat a Internet, a la nècia pregunta a que ha conduït el seu llibre (que l'ha fet guanyar milions): "*el mateix que els que naveguen amb el rellotge : esperar a que marxin els núvols*". La majoria dels defensors de Harrison pensen que el rellotge és una mena d'oracle que et dona la longitud directament, però amb el rellotge també cal fer mesures amb el sextant. Per cert, el càlcul de la longitud mitjançant el rellotge va ser proposat per primera vegada per Ferran Colom.

En acabar la guerra civil Espanya es va quedar sense els grans cervells, tots eren republicans (Julio Rey Pastor marxà a Argentina, Severo Ochoa marxà a USA), per aquest motiu van tenir entre els anys 40 i 50, ensenyants mediocres, fins al punt que el llibre de geografia de quan tenia 7 anys deia que les estacions eren degudes a la distància de la terra al sol, era estiu quan eren a prop i hivern quan eren lluny. Quan va trucar un Nadal, l'Angelina des de Brasil dient que allà era estiu, ho va desmuntar tot. A nivell universitari va passar el mateix, el sentit comú (el menys comú dels sentits), o millor dit, aquella intuïció que ha de posseir tot investigador que se'n senti, no s'ensenya a la universitat. Cert jove llicenciat en filologia em va dir que el grec era una llengua ciríl·lica, un físic amic meu mantenia que la diferència de durada del vol d'anada London-NewYork i el de tornada era per causa que la terra girava! i els enginyers de camins que van calcular la llosa de la NII li van treure 80 cm de llum (del sostre a la sorra), del que tenia abans 1,20m), resem perquè no baixin dues riudes seguides!.

En Boyl, primer vicari de Roma a Amèrica

Per Ernest Vallhonrat

El segon viatge de Cristòfor Colom a les Índies es va dur a terme amb una flota de disset naus amb més de mil tres-cents passatgers dels quals uns tres-cents eren catalans. Entre ells Miquel Ballester el tarragoní amic de l'Almirall i el frare Bernat Boyl de la Vila de Saidí que pertanyia a la diòcesi de Lleida i a la arxidiòcesi de Tarragona on va exercir quaranta-cinc anys com a arquebisbe l'aragonès Pedro de Urrea, fins a la seva mort al 1489, tres anys abans de l'arribada de Colom al Nou Món.

Alguns historiadors creuen que Boyl era català, natural de Tarragona, entre ells el genovès Paolo Emilio Taviani qui afirma: "*Padre Boyl era nato a Tarragona*", en *I Viaggi di Colombo* (1986), p. 308. Fins i tot el jesuïta Jaume Caresmar (s. XVIII), contundentment, escriu: "*Bernard Boyl va néixer a Tarragona cap a 1445*". El frare va mantenir correspondència en llengua catalana i van ser freqüents les seves relacions amb l'arquebisbe tarragoní i el rei Ferran qui aquest al seu torn va ser hoste d'Urrea a Tarragona des de 1462 a 1468. La reina mare Juana Enríquez va morir al Palau de la Cambraria de la Catedral de Tarragona el 13 de febrer d'aquell últim any sent enterrada al Monestir de Poblet.

La primera notícia que tenim d'en Bernard Boyl és del 29 de setembre de 1473, quan figura com a secretari de Pedro Zapata, arxipreste de Daroca i home de confiança de Ferran. Tres anys després com a secretari del rei és enviat amb Joan de Codony i Andrés López a entrevistar-se a baiona amb els ambaixadors del Rei de França. El 6 de maig d'aquell mateix any, Ferran ja coronat, concedeix el "*fidelem secretarium Bernardum Boyl*" el rectorat de Maó, a l'illa de Menorca. Boyl, "*secretari de dit senyor rei*", està documentat l'any 1480 com a "*conduhidor*" o "*comandant general*" de la flota que a les ordres de l'Almirall Vilamarí va reduir la sedició sarda organitzada pel marquès d'Oristany.

L'historiador Anselm M. Albareda, monjo benedictí del Monestir de Montserrat, admet que potser de manera sobtada i imprevista, cap a l'any 1480 Boyl experimenta el desig d'emprendre la vida mística. Va ser ermità de Montserrat però no

monjo. El 15 de maig de 1482 consta com a prevere i superior dels ermitans de Montserrat. De l'estudiós colombí -el recordat i estimat Pere Català i Roca- en el seu article "*Montserrat*", publicat en el llibre *Colom i el Món Català* (1993), són interessants les dades següents: El 13 de novembre de 1486, el rei Ferran, escriu: "*estant aquí, a Salamanca, es vingut a mi e a la sereníssima reyna, la meva molt cara i estimada dona, Fra Boyl, sacerdot ermita de la muntanya de Montserrat, de part de l'abbat i dels frares della,*

el qual ha dit com tenen desig de posar-se en observança".

El papa Alexandre VI en 25 de juny li entrega Butlla com el seu Vicari en el Nou Món, que dispensa a "*ell i els religiosos que amb si portés*", el trencar desdjunis, "*per ser aquella terra tal i el camí tan llarg*". Segons Yepes i altres cronistes, el 28 de juny de 1493 van prendre possessió del monestir català catorze monjos procedents de la Congregació de Sant Benet el Real, de Valladolid. Quan l'Almirall va salpar el 25 de setembre de 1493 del port de Cadis en el seu segon viatge a les Índies van anar amb Bernard Boyl dotze religiosos benedictins castellans nouvinguts al Monestir de Montserrat.

És probable que la trobada del Nou Món fóra un vell projecte forjat pel Gran Navegant súbdit de la Corona d'Aragó, per contactes i relacions amb importants persones, segons manifesta ell mateix als Reis Catòlics en carta de l'any 1501: *"Tracte i conversa he tingut amb gent sabia, eclesiàstics i seglars, llatins i grecs, jueus i moros, i amb molts d'altres sectes"*. Des de la seva arribada a Castella, a primers de 1485, Colom intel·ligentment va arribar a interessar i convèncer els monarques hispans i al papat romà els qual van prestar tota la seva atenció, ajuda i suport econòmic i eclesiàstic a la gran empresa colonitzadora i evangelitzadora.

Com senyala la historiadora porto-riquenya Haydée E. Reichard de Cancio en el seu llibre *Puerta del Sol por donde entró el Cristianismo a Boriquen* (2009), la flota de disset naus de Cristòfor Colom en aquell segon viatge al Nou Món, abans d'arribar a Santo Domingo, la tarda del 17 de 1493 van desembarcar en una gran badia de la part nord-occidental de la pròxima illa de Boriquen per fer la *"aigualida"* o aprovisionament del líquid per a consum i també per a la neteja de les naus. Aquest lloc és avui conegut per Aguadilla, en el lloc del qual es va celebrar la primera missa en terra d'Amèrica.

A Boriquèn es va celebrar la primera missa a Amèrica

Per Ernest Vallhonrat

La historiadora i escriptora porto-riquenya Heydée E. Reichard de Cancio ha tingut l'amabilitat de fer-nos arribar el seu últim llibre *"PUERTA DEL SOL por donde entró el Cristianismo a América"* (2009), que porta un prefaci de Monsenyor Ulises Casiano Vargas, bisbe de la nova diòcesi de Mayagüez, Puerto Rico, que va ser instituïda i li va encomanar l'any 1976 sa Santetat Joan Pau II.

A fi de transmetre l'herència cultural i religiosa als feligresos de la nova diòcesi, el bisbe va encarregar a l'il·lustre historiadora de Aguadilla, Puerto Rico, la investigació i realització de l'estudi que va donar per resultat el cos de dita obra.

En el pròleg del llibre, Roberto Fernández Valledor, escriu: *"Tota cultura és producte de la constant experiència històrica i vital del poble. L'esser humà*

per consegüent, neix condicionat i enriquit per una determinada cultura. A causa d'això, ella és una realitat històrica i social per a les persones".

He d'agrair a l'autora que en el primer capítol de la seva obra fa referència al meu llibre *"Colón súbdito de la Corona de Aragón"* (2005), en el que s'explica que Hernando diu de l'Almirall: *"resava totes les hores com els eclesiàstics i religiosos"*.

També es refereix al Llibre Copiador de Cristòfor Colom o El Manuscrito de Tarragona que a l'any 1986 va aparèixer en una llibreria antiquària de Tarragona, en el que l'Almirall diu va vorejar l'illa pel nord i va desembarcar per la part del seu extrem occidental on *"va veure"* una aldea i descriu el paisatge, la flora i la fauna de l'illa. En l'actualitat aquesta badia és reconeguda com la d'Aguadilla-Aguada, i així ho va determinar l'Acadèmia d'Historiadors de Puerto Rico a finals del segle XX.

Quan l'Almirall va salpar el 25 de setembre de 1493 del port de Càdis en el seu segon viatge al Nou Món van anar amb el Vicari del papa, l'aragonès Bernardo Boyl i els dotze religiosos benedictins castellans recent arribats al Monestir de Montserrat. Per la mateixa religiositat i devoció de Colom, es creu que durant els dies 17 i 18 de novembre d'aquell any en què les disset naus de l'expedició colonitzadora i evangelitzadora van estar amarrades a la badia d'Aguadilla se celebrés la primera missa a Amèrica.

Encara que passaria una dècada a establir-se la primera església a l'illa essent el sacerdot dom Juan Fernández de Arévalo, potser un d'aquells dotze benedictins vallisoletans que van arribar amb Colom, va ser el que va tenir l'honor de ser el primer capellà de l'església de la Mare de Déu dels Remeis de la Vila de San Germán, segons explica al seu llibre la il·lustre historiadora porto-riquenya.

Des de l'arribada a principis del segle XVI dels frares de Monestir de Montserrat a l'illa dels frondosos turons, els feligresos porto-riquenys han sentit gran devoció per la Mare de Déu de Montserrat a la què han implorat la seva intercessió.

En els segles següents es van establir a Puerto Rico centenars de catalans que van obrir allí cases de comerç, els quals eren devots de la *"Moreneta"*, patrona de Catalunya, i així la nova diòcesi de Mayagüez te per Patrona a la Mare de Déu de Montserrat.

Els Pinzón tornen a Palos

Rosa M. Bosch (lavanguardia.es)

Noves investigacions sobre l'origen de Cristòfor Colom descarten la teoria que el navegant partís de Pals d'Empordà en la seva ruta a Amèrica. El Centre d'Estudis Colombins demostra que Colom no era el barceloní Joan Colom Bertran.

Mentre el genetista José Antonio Lorente no pugui determinar l'origen de Colom, les indagacions dels defensors de la catalanitat del navegant segueixen aportant noves dades. Dos documents de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB) analitzats per Francesc Albardaner, del Centre d'Estudis Colombins de Barcelona (CEC), descarten la teoria que darrere de l'identitat de l'almirall s'oculti el patrici barceloní Joan Colom Bertran, tesi defensada per un sector que reivindica el Colom català. Altres escrits també refuten la presumpció que els germans Pinzón fossin de Pals d'Empordà i salpessin des d'aquest port de l'Empordà rumb a Amèrica.

Un d'aquests documents, amb data de 13 setembre de 1477, cita que en Joan Colom Bertran ja era mort en aquesta data, quinze anys abans que Colom arribés a Amèrica. El CEC sempre ha sostingut que Joan Colom Bertran no podia ser el navegant, i ara Albardaner remarca que "quedarà provat d'acord amb aquest i altres manuscrits. El personatge que encaixa en el perfil històric, segons el parer de Albardaner, es un altre Joan Colom català, "nascut el 1441 o 1442, que va ser nomenat PROEL de la galera de Barcelona el 1455 al comandament del patró Ramon Guerau".

"Del navegant sabem que escrivia i parlava en català, que el seu català estava influenciat pel català oriental, que era noble, que el 1472 era corsari" relata Albardaner, conscient que l'origen de l'almirall només es determinarà si les anàlisis genètiques de Lorente arriben algun dia a bon port. Albardaner va presentar les últimes troballes del Centre d'Estudis Colombins dimarts passat en una conferència a Òmnium Cultural de Barcelona. Un altre dels punts que van centrar la seva intervenció és el port de partida de la primera expedició a Amèrica: Palos de la Frontera, tal com sosté la història oficial, i no Pals d'Empordà com ha suggerit algun autor. La catalanització de Palos en la forma de Pals en un escrit de 1477 recollit

per la historiadora Núria Coll a la revista Hispania X, el 1950, va donar peu a l'equívoc. En aquest text Coll demostrava que Vicente Yañez Pinzón, company de Colom en el viatge del descobriment, va saquejar a la Mediterrània vaixells carregats amb llana i mantes, propietat del comerciant Mateu Capell. Aquest acte de pirateria va portar a les autoritats de Barcelona a protestar davant el Rei de Castella, Ferran el Catòlic, a través d'un escrit en català en què es referien a Pinzón com "Vicens Anes Pinson de la Vila de Pals". Aquest Pinzón, explica Albardaner, no té res a veure amb un portuguès Vicente Eanes, que va residir a Pals d'Empordà en aquesta època.

Albardaner ha recuperat un document de l'AHPB, de 27 de febrer de 1477, en què, igual que en un altre de l'Arxiu General de Simancas, de 18 de gener de 1480, parla de Vicentio Anes Pinzon, de la vila de Palos, com patró d'una de les caravel·les dels pirates.

En el segon document, al costat de Vicente Yañez Pinzón es cita al seu germà, Martín Alonso Pinzón, com veïns de Palos. De fet, Nito Verdera - un altre dels defensors de la catalanitat de Colom - va transcriure aquest escrit en el qual es parla de les aventures dels germans Pinzón en el seu llibre La verdad de un nacimiento, Colón ibicenco. (Editorial Kaydeda, 1988).

Joan Colom Bertran: difunt abans del dia 13 de setembre de 1477

Per Francesc Albardaner Llorens

La importància de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona.

Malgrat que algun consoci nostre ha expressat públicament el seu sentiment personal de que hem arribat a un punt i final en el buidatge dels fons documentals dels nostres arxius més propers, sobretot els de Barcelona, nosaltres considerem que potser la situació no és ben bé aquesta, ja que darrerament hem aconseguit rescatar algun document força interessant, tot i que li hem de reconèixer al Sr. Navarro, que no es tracta de documents directament relacionats amb el descobridor del Nou Món. Les troballes més importants les hem trobat, un cop més, en l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, arxiu completíssim en documentació referent als segles XV i XVI, que és el període que més ens pot interessar.

Malgrat que aquest arxiu ha estat buidat nombroses vegades per diversos historiadors com els directors tècnics Sr. Madurell i Sr. Carreras Valls, o els erudits Enric Mitjana de les Doblas i Teresa Baqué, no per això hem de donar forçosament per esgotada aquesta font documental tan important. Altres historiadors molt importants a casa nostra, com la Sra. Maria Teresa Ferrer i Mallol o la Sra. Núria Coll i Julià, han tret un profit extraordinari en les seves recerques d'aquest arxiu, a tall d'exemple.

Darrerament ha tornat a sortir a la llum pública una "llegenda urbana" existent sobre aquest arxiu, com és la possible existència d'uns poders de Diego Colón, fill del descobridor, fets a un mercader de Sevilla, per tal de que podés vendre unes cases propietat del seu pare, Cristòfor Colom, situades a Barcelona (o a algun altre indret de Catalunya). La confirmació de la suposada troballa d'aquest document pel diari AVUI digital, va desfermar una sèrie de corre-cuites per ensenyar a la premsa aquestes cases de Colom a Barcelona per part d'alguns estudiosos de la possible catalanitat de Colom. Entre els grups més exaltats i, alhora, més irresponsables, varen córrer e-mails que deien. "No, si al final encara tindrem raó!" a tall d'exemple. No és així Sra. Pilar Montoliu?. Doncs no, ningú va tenir raó, ja que la notícia va resultar ser falsa, doncs ningú havia trobat aquest document tant cobejat i que, segurament, podria demostrar de forma fefaent la catalanitat de Colom i fins i tot el seu origen barceloní. El diari AVUI, amb una manca de professionalitat extraordinària, no va donar cap nota de rectificació alertant de l'error comès.

L'origen de la llegenda o realitat de l'existència d'aquest important document surt de les repetides declaracions que ha fet periòdicament el Sr. Josep Maria Sans i Travé, actualment director de l'Arxiu Nacional de Catalunya, i bon coneixedor de l'Arxiu Històric de Protocols, ja que en va ser el seu director durant molts anys. No serem nosaltres qui posarem en dubte la paraula d'un professional de la categoria del Sr. Sans, i, per tant, sempre ens quedarà el dubte de si efectivament existeix aquesta procura de Diego Colón enterrada entre la quantitat ingent de documents preservats dins de tan venerable institució. Per tant l'AHPB encara mereix ser considerat com una possible font de documents interessants per la causa de la catalanitat de Colom.

SEPARAR EL GRA DE LA PALLA

Sembla mentida la quantitat de bestieses que s'arriben a publicar al voltant de la figura de Cristòfor Colom contínuament. Si aquesta setmana

ens arribava la notícia de que Hollywood s'interessa en fer una pel·lícula sobre la teoria d'un Colom gallec, a Mallorca continuen organitzant "simposiums internacionals" per convèncer-nos de que Colom fou fill del Príncep de Viana, o la Marisa Azuara troba qui li paga un documental sobre el seu Colom sardo-aragonès. Tot això crea una confusió extraordinària, que anorrea tot intent científic d'aclarir la veritat de la vida del descobridor.

Nosaltres hem decidit continuar les nostres recerques als arxius de mitja Europa sense tenir en compte aquestes cortines de fum de la guerrilla pseudo-històrica, que certament molesten i desprestigien la teoria de la catalanitat de Colom. No volem, ni podem, perdre el temps, desmentint totes aquelles falses afirmacions o fabulacions de tant afeccionat indocumentat.

Avui, però, farem una petita excepció, al presentar un nou document, que demostra de manera incontestable que la teoria que proposa a Joan Colom i Bertran com al vertader descobridor del Nou Món amb el conegut nom de Cristòfor Colom és una pura fabulació, un engany o, més ben dit, un parany en el que malauradament hi cauen persones honestes que, com més patriotes i catalanistes, més perseveren en el error.

En realitat no era necessari aportar cap nou document als ja coneguts, per convèncer a qualsevulla ment racional i amb sentit comú, que l'identificació proposada en el llibre "*Colom, Príncep de Catalunya*" és impossible. Però ja que de manera casual hem pogut trobar aquest nou document, que encara acota més la vida de Joan Colom i Bertran, us posem a continuació el llistat dels quatre documents, que demostren de forma definitiva la falsedat d'aital teoria:

13 de setembre del 1477: Anton Palomeres 207/12 – Manuale Decimum 1476-1477 "*Ego Jacobus Columbi filius honorabilis Johannis Columbi, quondam, mylitis in Civitate barchinone domiciliati, heresquem universalis dicti quondam patris mei, cum testamentum quod fecit et ordinavit in posse discretum Nicolai de Mediona notarius publicus Barchinone die 26 mensis Januarii anno a nativitate dominus 1469, de crastina constituo et ordino vobis venerabilis francisci Johannes fuster, mercator cives dicte civitates....*

2 d'agost de 1484 : Document d'Antoni Soler i Parellada . Publicat al Butlletí N. 37

4 de gener del 1487: AHPB – Notari Pere Triter "*Testament de Anna, qui fuit serva hon. Joan*

Colom, quondam, milite, nunc libera et alforra et ven. Religiosa Caterina Coloma, monialis dicte monasterii de Valldonzella, sorores dicti Jacobi Colom,.....

18 de març del 1488 : Sentència de 18 de Març del 1488, promulgada per l'infant Enric, lloctinent general, el cavaller Lluís Colom i el donzell Jaume Colom, fill de Joan Colom, germà de Lluís, foren condemnats al pagament de 12 lliures anuals a partir de l'any 1464, per raó de dotze aniversaris instituits per Guillem Colom, avi de Lluís en el monestir de Sant Vicenç i en l'església parroquial de Sant Miquel de Cardona.

Per tot això queda demostrat que Joan Colom i Bertran va morir abans del dia 13 de setembre de l'any 1477. Proposem, per tant, per aquest important personatge de la nostra història, en base a l'esmentat nou document i al registre de la seva tonsura, un parèntesi de vida aproximat entre 1415 i 1477. Si algú pot presentar dades més exactes li estarem ben agraïts si les exposa. I, aprofitem també aquesta ocasió per pregar que tots aquells que continuen difonent que Colom va descobrir Amèrica al voltant dels 78 anys parin de fer el pallús.

RETRAT ROBOT DEL COLOM CATALÀ

Sense ànim de molestar ni de donar lliçons a ningú, i en un acte de sinceritat complet, volem exposar les dades que fem servir actualment per poder identificar la vertadera personalitat de Colom:

- 1 : Data de Naixement: Al voltant dels anys 1441 o 1442.
- 2 : Estudis. En una escola d'una catedral catalana en el període 1451-1455.(Barcelona, Girona, Elna,etc.) Tonsura als 10 anys aproximadament. Període d'anys estudiats = 4 anys.
- 3 : Entrada a la vida marinera: Cap als anys 1455 o 1456. El Joan Colom que entra com a "proher" el dia 30 de Juny del 1455 en la galera de la Guàrdia de Barcelona, podria ser perfectament el nostre home. (Llibre d'acordaments. AHCB)
- 4 : Acceptem el seu servei al Rei "Reynel" d'Anjou com a capità de nau en la persecució de la Ferrandina l'any 1472 als 31 anys, aproximadament.
- 5 : Entra al servei de Guillem de Casenove Coullon l'any 1473 i fa el seu traspàs del Mediterrani (Marsella) a l'Atlàntic (Honfleur): pren part a la batalla naval d'Alacant del setembre del 1473 als 32 anys.
- 6 : Participa en la batalla del Cap de Sant Vicens de mitjans d'agost de l'any 1476, com a membre de la armada franco-portuguesa als 35 anys.
- 7 : Casa a Portugal l'any 1479, o poc després,

als 38 anys (segones núpcies?)

8 : Descobreix Amèrica als 50-51 anys.

9 : És arrestat l'any 1500 als 59 anys.

10 : Mor l'any 1506 als 65 anys.

Només volem acabar aquesta curta apuntació sol·licitant honestat, rigor i treball, molt treball als arxius històrics, a tots aquells que vulguin fer aportacions vàlides en la nostra lluita per esbrinar l'autèntica personalitat del descobridor del Nou Món. Gràcies.

NURIA COLL I JULIÀ :

Hispania X (1950) Pàg. 596 (Revista espanyola de historia)

AHCB, Letres Closes, 1477-1479,17 v. Lloc i data: Barcelona, 1 de Març del 1477

Al potentíssimo y vituosíssimo lo senyor Rey de Castella, de León, de Sicilia, de Portugal e Primogènit d'Aragó.

Potentíssimo e virtuosíssimo Senyor: en la plage de aquesta vostra ciutat són arribades tres calaveras armades; de la una diu ésser senyor Ferran d'Aries Sayavedra, de la altre Pero Vascas de Sayavedra e de la terça Gonsalbo de Struyaga, e los patrons se dien Diego de Mora, de Civilla, Joan Rodrigues Storiano, de Civilla, e Vicens Anes Pinson, de la vila de Pals. E per quant dits senyors e patrons són vassalls e súbdits de la Serenitat Vostra, en aquesta vostra ciutat e encara en tots los lochs de la costa de aquest vostre Principat són stats avituallats e tractats com a jermans.....
.....han robades quantas fustes han trobades,.....potant-se'n violentment lurs robes e mercaderies, e signantment, trobant als Alfachs un balener d'en Galceran Andreu, per força li han levades e robades vint sachas de lanes e una bala de flassades qui sus dit balener eren carregades del honorable En Mateu Capell, mecader d'aquesta vostra ciutat, home molt virtuós, etc.....
De la sereníssima Senyoria Vostra humils servidors, los conselles de Barchinona.

Al potentíssimo y vituosíssimo lo senyor Rey de Castella, de León, de Sicilia, de Portugal e Primogènit d'Aragó.

potentíssimo y vituosíssimo

En la plage d'agla v. ciutat en quibades tres calaveras armades, de la una diu ésser senyor Ferran d'Aries Sayavedra, de la altre Pero Vascas de Sayavedra e de la terça Gonsalbo de Struyaga, e los patrons se dien Diego de Mora, de Civilla, Joan Rodrigues Storiano, de Civilla, e Vicens Anes Pinson, de la vila de Pals. E per quant dits senyors e patrons són vassalls e súbdits de la Serenitat Vostra, en aquesta vostra ciutat e encara en tots los lochs de la costa de aquest vostre Principat són stats avituallats e tractats com a jermans.....
.....han robades quantas fustes han trobades,.....potant-se'n violentment lurs robes e mercaderies, e signantment, trobant als Alfachs un balener d'en Galceran Andreu, per força li han levades e robades vint sachas de lanas e una bala de flassades qui sus dit balener eren carregades del honorable En Mateu Capell, mecader d'aquesta vostra ciutat, home molt virtuós, etc.....
De la sereníssima Senyoria Vostra humils servidors, los conselles de Barchinona.

FRANCESC ALBARDANER

AHPB: Notari Lluís Jorba (238/12)
Barcelona, 27 de febrer del 1477

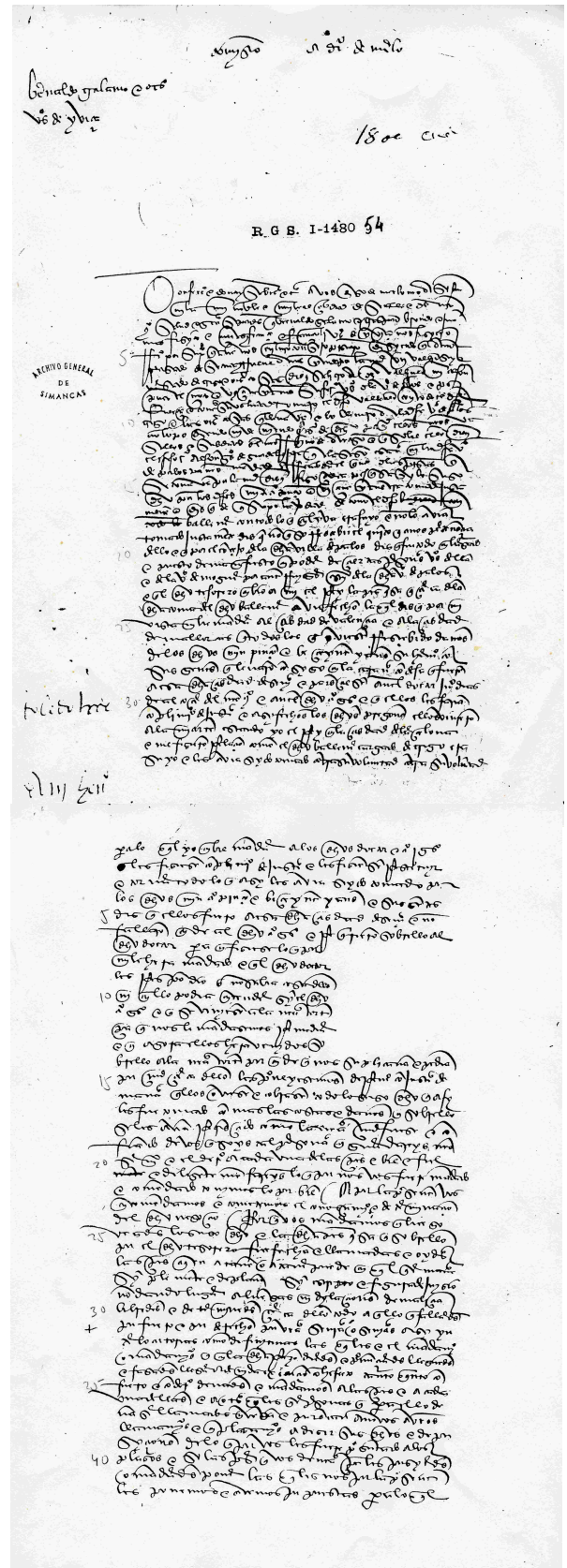
"Noverint universi Quod Ego Matheus Capell mercator civis Barchinone ex certa sciencia confirmo et ordino vobis magnificum Alvero de Nave militem, Consiliarium et capitaneum generalem Classis maris serenissimi et potentissimi domini Regis Castelle licet absentem tanquam presentem procuratorem meum certum et specialem ac etiam ad subscripta generalem itaque especialitas generalitati non deroget nec e contra videlicet ad petendum exigendum recipiendum recuperandum et havendum pro me et in nomine meo a Diego de Mora Johannes Rodriguez Storiano, civitates Civile, Vicentio Anes Pinson ville de Palos patronis calavera/ fferdinandi daries Sayavedra mariscal; Petri Vasques de Sayavedra / et Gondissalvus de Stuniyega/ dominorum ipsarum calaverarum, companionis et dominacionis dicti domini Regis Castelle et ab propis dominis ac ab aliis etiam personis indetentis seu obligatis et bonis ipsorum omnes illas Saquas lanorum et alias res et merces que per ipsos manu armati michi depredate fuerunt in portu dels Alfachs Dertuse principatus Cathalonie a balanario Galcerandi Andreu qui illich pro me mercabat de lanis et inde apoca vel apocas.....etc. ... ac Barchinone XXVII die mensis ffebruari anno a nativitati Domine MCCCCLXXVII Signum Mathei Capell predictum hec laudo et firmo.

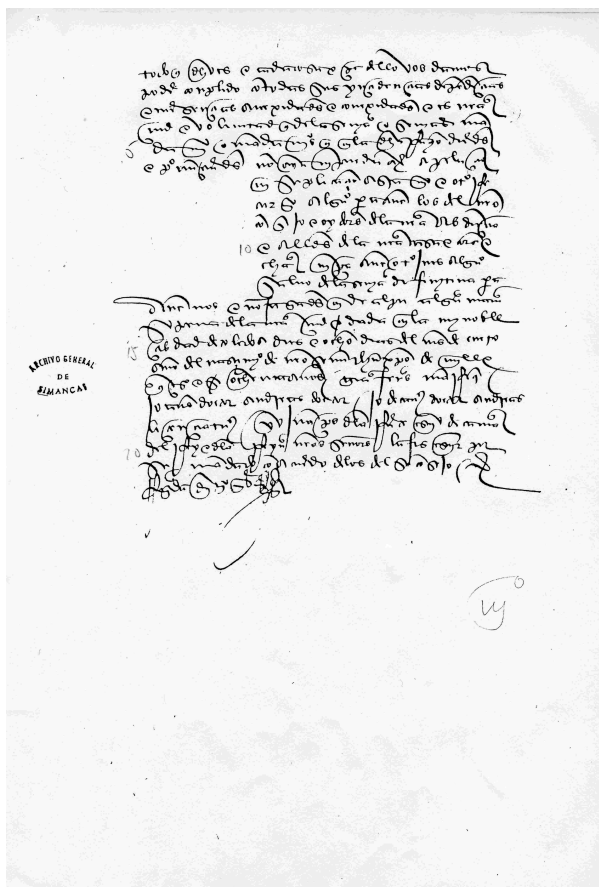
NITO VERDERA

Publicat a "La verdad de un nacimiento, Colón ibicenco". 1988. (transcripció a pàg. 228-230, i reproducció document a pàg. 241-243)
Arxiu de Simancas
Toledo, 18 de gener de 1480

Los Reyes Católicos encomiendan a Diego de Merlo, su Asistente en Sevilla, que haga justicia y dicte sentencia en el pleito surgido entre Bernardo Galamó, Gaspar Brondo, Juan Martínez y otros vecinos de Ibiza, por una parte, y Martín Alfonso Pinzón y Vicente Yañez, vecinos de Palos, por la otra, a causa que éstos, en 1479, abordaron a los primeros en el mar, quitándoles su mercancía de trigo y otras cosas que transportaban, que quedaron embargadas en Palos.

"Dada en la mi noble cibdad de Toledo, a dies e ocho dias del mes de enero, anno del nascimienito de nuestro Sennor Ihesu Christo de mill e quatroçientos e ochenta annos".

La teoria de Pedro Madruga com Colom no té base històrica o documental

MS. Regueiro (elfarodevigo.es)

S'ha de desmuntar el mite que envolta els Soutomaior de violents, gairebé traïdors

"A casa de Soutomaior" (1142-1532) és el títol de l'obra que va presentar ahir en el sisè edifici del Museu l'historiador Suso Vila, un treball que és, segons explica l'autor, "una aproximació a la casa de Soutomaior des d'un punt de vista interdisciplinari, des de la història però també des de l'economia, la història social o de les mentalitats i fins i tot la seva relació amb la mort i aquest sentit dels integrants de la casa de deixar alguna cosa per a la posteritat".

Quan apareix en la història de Galícia la casa de Soutomaior?

La casa de Soutomaior apareix sobretot en el segle XII i el rellevant és que ja en aquest moment apareixen com a senyors del territori, en aquest cas el territori associat al castell situat al municipi de Soutomaior. El fet que apareguin com senyors en aquell moment ja dóna una idea de la seva importància superior a gran part de la petita noblesa que existia en aquell moment i que no tenia aquest gran patrimoni que ja els constava als Soutomaior.

A partir d'aquests moments inicials quina influència tindrà la família a l'edat mitjana de Galícia?

La casa de Soutomaior va comptar amb molta influència en la política gallega medieval, sobretot seran importants per als propis monarques lleonesos i castellans que els tindran sempre al seu costat, els Soutomaior influiran de fet moltíssim en la política de el seu moment, sobretot en els segles XIV i XV.

En paral·lel a la seva influència política està l'artística quin va ser en aquest cas el paper d'aquest llinatge?

Aquest aspecte és realment molt important perquè la casa de Soutomaior va aportar alguna cosa important: completar el panorama de l'escultura funerària a Galícia, un aspecte realment molt interessant i que habitualment es deixa de banda però reflecteix exhaustivament la mentalitat de la casa noble, aquí és on es concentra l'activitat artística de la casa noble, en l'escultura funerària, de les tombes. I a majors hi ha els patrocinis sobre esglésies i altres que els Soutomaior van posar en marxa, un bon exemple d'aquests mecenatges és la capçalera del convent de Santa Clara a Pontevedra, patrocinada per la casa de Soutomaior tant de forma directa, amb aportacions de diners, com indirectament ja que l'abadessa en el moment de construcció de la capçalera era una Soutomaior.

A més de les ruïnes del convent de Sant Domingo a Pontevedra, on es poden trobar avui les escultures funeràries promogudes pels Soutomaior?

A les ruïnes de Sant Domènec però també a Santo Domingo de Tui, a la catedral de Tui també existeixen i després ja desaparegudes les que existien al monestir de Melo i en algun altre lloc, però realment és a Pontevedra i a Tui on es concentra aquest llegat artístic, aquest patrocini que resumeix bé les principals accions en el polític, cultural, etc dels integrants de la família durant l'edat mitjana.

Si algun personatge d'aquesta família de l'edat mitjana gal·lec destaca és la de Pedro Madruga quant hi ha de llegenda i de realitat en tot el que s'ha escrit d'ell?

Pedro Madruga és una figura molt transformada, sobretot pel període romàntic. El Romanticisme (teories del segle XIX que en realitat es prolonguen fins avui) presenta a Pedro Madruga fora del seu context històric i de les circumstàncies que li van

tocar en el seu moment, per això jo en aquesta obra tracto de desmitificar moltes d'aquestes històries que s'han comptat al voltant d'ell i moltes de les quals en realitat formaven part del caràcter i la mentalitat de la pròpia família, del seu llinatge.

Quina és llavors la veritable història d'aquest senyor del castell de Soutomaïor?

Es l'hereu de la casa en un moment històric molt concret, la guerra "irmandiña", que hereta del seu germà mitjà. Són unes circumstàncies històriques molt especials per a aquesta casa, que està veient com tots els seus territoris estan amenaçats per l'avanç "Irmandiño" i el que ell va a buscar és recuperar el poder i els territoris que li havia deixat el seu germà. Després enllaçarà la guerra nobiliària a Galícia amb la guerra de successió a la corona espanyola i per tant la imatge que tenim de Pedro Madruga és una imatge distorsionada, provocada sobretot per fets bèl·lics que no ens han deixat contemplar el Pedro Madruga en un període de pau prou durador per veure l'home polític, el que ens ha arribat només és l'home guerrer brillant, i no el cavaller renaixentista, més que un cavaller medieval.

És inevitable preguntar per la teoria que identifica Pedro Madruga amb l'almirall Cristòfor Colom. Segons aquest corrent, tots dos serien la mateixa persona ...

La teoria de Pedro Madruga com Colom no té cap tipus de base històrica o documental. El que sabem amb certesa és que Pedro Madruga va morir el 1486, ho sabem tant per la seva principal crònica com pels seus contemporanis, era un personatge àmpliament conegut, havia estat moltíssim a la cort, era enemic d'Isabel la Catòlica, a la qual no agradava res perquè Madruga en la guerra de successió havia donat suport a Joana i per tant aquesta situació és prou clara com per a rebutjar qualsevol relació entre Pedro Madruga i Colom. Madruga era massa conegut per la pròpia noblesa castellana (de fet mor a Alba de Tormes quan va a parlar amb el seu amic el comte d'Alba) i ja només per aquests dos fets la teoria flaquejaria. I a més hi ha tot un seguit de documents que descarten totalment aquesta relació per la presència eclesiàstica de Pedro Madruga, per la seva existència aquí i per res la relació amb el mar que sí que tenia Colom.

Insisteix que si hi ha una llegenda dels Soutomaïor s'ha de descartar és l'associació amb la guerra i la violència, mentre s'oblida la seva lleialtat ...

Una cosa sobre el que cal cridar l'atenció és la lleialtat, efectivament cal desmuntar aquest mite que envolta els Soutomaïor de violents, gairebé traïdors o dels que calia desconfiar, quan de la documentació que porto i de l'anàlisi que cal realitzar el que es dedueix és la seva lleialtat, és el que la caracteritza, fonamentalment als monarques castellans perquè forma part de la pròpia vida del llinatge, una actuació que li va suposar èxits.

L'escut d'armes d'en Ferran Colom Enriquez

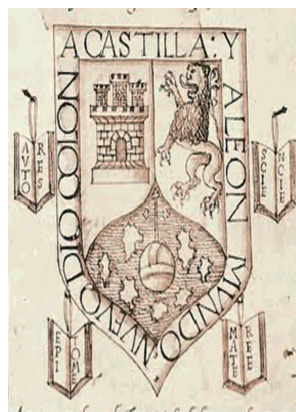
Per Miquel Manubens

Al web de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària (<http://www.scgenealogia.org/index.htm>) podem llegir: *És molt estesa la creença que tothom que porta un mateix cognom pertany a una mateixa família o llinatge. Aquesta opinió generalitzada no té, però, cap fonament. Pel que fa a l'heràldica, la cosa és semblant. L'adquisició d'un escut d'armes és un fet referible a una sola persona. Aquesta i els seus descendents -homes i dones- per línia masculina són els únics, en principi, que poden emprar-lo. Per aquesta raó diem els heraldistes que no hi ha escuts de cognoms sinó escuts de llinatges o de famílies. Per tant:*

- No existeixen escuts de "cognoms".
- Els escuts pertanyen a llinatges, gairebé sempre nobles, la qual cosa explica que siguin més aviat pocs.

- No tothom té escut d'armes. La majoria de llinatges no en tenen ni n'han tingut mai.
- Fins i tot pot passar que dins d'un mateix llinatge, una part de la família sigui noble (els descendents d'una persona ennoblida) i una altra no.

-No es pot utilitzar l'escut d'un altre. Fins no fa gaires això era un delictes comparable a l'ús d'una identitat aliena. Ara, demostra més aviat puerilitat i un interès superficial per la història de la nostra família, per la nostra identitat: quelcom imperdonable, en especial per a les persones cultes.

Bé, doncs, mirem ara l'escut que dibuixà en Ferran Colom, fill de l'almirall al seu testament.

És conegut que en Colom tenia escut propi, concretament coneixem de l'existència de tres diferents, el d'abans del "soliades llevar" per deducció, el del decret reial, i l'ampliat per Dídac Colom a la portada del Llibre dels Privilegis dipositat al Museu del Mar de Gènova. Està datat entre el 5 de gener i el 14 de març de 1502.

En que s'assemblen? Vist així en blanc i negre molts han vist 3 quaters copiats del escut del pare (induïts sens dubte pel lema exterior), però si observem la forma del llençol inferior, això no ve d'en Colom sinó dels Enriquez. Però no havíem quedat que la mare d'en Ferran era una pobreta noia de Còrdova?, per tant sense cap dret a escut. Com es dons que aquesta pobreta noia te les armes dels Almiralls de Castella. Teniu algun dubte? Dons torneu a rellegir el text inicial, i continuem:

Beatriu Enriquez de Arana, era segons els historiadors, filla de Pedro de Torquemada i Ana Nuñez de Arana. Quedà orfe molt petita i residia amb la seva tia Mayor Enriquez a Santa Maria de Trasierra (Granada). (*Rafael Ramírez de Arellano, Datos nuevos referentes a Beatriz Enríquez de Arana y los Aranas de Córdoba*). Tingué el fill d'en Colom, Ferran, el 15 d'agost de 1488 a Còrdova. El 24 de maig de 1493 l'Almirall ordena al seu fill Diego que li passi una pensió de 10000 morabatins l'any.

En el testament de Cristòfor Colom aquest reclama al seu hereu Diego que no descuidi a Beatriu, "*per a que pugui viure com a persona amb la que tinc tant càrrec. I això es faci per descàrrec de la meva consciència, perquè això pesa molt per la meva ànima. La raó d'això no es lícit d'escriure-ho ací...*" Veiem ara els escuts Torquemada i Arana:

Escut Torquemada

Escut Arana

Res a veure, excepte la bola del món de la que parlarem més tard. Això el que certifica és que la mare d'Hernando no era Torquemada ni Arana, sinó Enríquez, perquè els escuts no s'hereten de la tia materna. Així, doncs, l'escut d'en Ferran

Colom es compon de: castell i lleó Enriquez, unes illes en un llençol que representen el Virregnat del seu pare (sense afegir la Terra Ferma que Dídac afegeix el 1502), i una bola del món coronada amb una creu. Aquesta bola del món l'hem trobat a dos llocs. La trobem al cap de l'escut Torquemada vist mes amunt, i la trobem també en l'escut de Mont-ras d'Empordà.

Escut de Mont-ras

Hi ha qui ha volgut veure en el Terrarubra amb que suposadament Bartomeu Colom va signar un mapamundi fet a Anglaterra per a Enric VIII, citat per Ferran a la seva *Historiae* però mai vist, la traducció llatina del cognom català Montrós, però l'escut d'armes dels Mont-ros es una muntanya coronada amb una rosa.

Però que també estigui al escut Torquemada ens deixa en dubte. Haurem de continuar cercant. El fet que Beatriu Enríquez fos una Enríquez no demostra ni que fos filla de l'Almirall de Castella ni que fos germana de la reina Joana d'Aragó, ja que els Enríquez eren molt prolífics. (veure http://es.wikipedia.org/wiki/Casa_de_Enríquez). Només demostra que descendia del primer Enríquez, l'Infant Fadrique de Castella.

NOTA: Apart del de Mont-ràs, hi ha alguns municipis més també amb la bola del món al seu escut. El significat del símbol, apart del seu significat de poder imperial o reial, és l'atribut que representa el Crist Salvador, i com a tal figura en els escuts de municipis que tenen Sant Salvador com a patró: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Albat%C3%A0rrec> Albatàrrec (Segrià) http://ca.wikipedia.org/wiki/Montoliu_de_Lleida Montoliu de Lleida (Segrià) <http://ca.wikipedia.org/wiki/Golm%C3%A9s> Golmés (Pla d'Urgell) <http://ca.wikipedia.org/wiki/Granyanella> Granyanella (Segarra) http://ca.wikipedia.org/wiki/Sant_Salvador_de_Guardiola Sant Salvador de Guardiola (Bages) http://ca.wikipedia.org/wiki/Monistrol_de_Montserrat Monistrol de Montserrat (Bages) <http://ca.wikipedia.org/wiki/Montmajor> Montmajor (Berguedà) <http://ca.wikipedia.org/wiki/Poliny%C3%A0> Polinyà del Vallès (Vallès Occidental)

El tresor més desconegut

José Ángel Montañés (elpais.es)

Una restauració integral tornarà el seu esplendor al monestir gòtic de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona

La restauradora Marta Rebora dóna els últims retocs a les pintures d'un dels arcs gòtics del claustre del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona. Ha passat tres mesos eliminant les capes grises que durant segles han ocultat les pintures originals del segle XV, que han conservat les seves vius colors. El silenci en el qual ha realitzat aquest treball de precisió només s'ha vist interromput per la campana d'un rellotge que cada 15 minuts recorda que el temps tampoc s'atura en aquesta zona aïllada de la serra de la Marina on creixen pins, roures, alzines i murtes com el que hi ha en un dels vores del claustre i que va donar nom al monestir. "A Sant Jeroni hi ha una atmosfera màgica; sembla que sempre estan vigilant-te", assegura aquesta jove italiana des de dalt d'una bastida mentre assenyala amb el seu pinzell dues escultures de pedra que semblen treure el cap des de la base dels arcs. Són els Reis Catòlics, Isabel i Fernando, que van pagar la construcció d'aquests arcs en el segle XV", assegura.

No són les úniques figures. En els arcs del claustre es conserven més de 60 escultures de monjos, mercaders i persones vinculades al monestir. "Es una galeria de retrats en pedra del segle XV, entre ells dos que representen a Cristòfor Colom, que va passar per aquí després del seu primer viatge a Amèrica", explica Jaume Aymar, responsable d'Amics de Sant Jeroni de la Murtra, l'associació que ha finançat els 7.500 euros necessaris per pagar la restauració de l'arc i tots els treballs realitzats fins ara. Aquest any, coincidint amb la capitalitat cultural de Badalona, l'Ajuntament de la ciutat ha encarregat un pla director que permetrà abordar les necessitats del monestir i realitzar una restauració integral del conjunt. "Serà una anàlisi de l'estat de conservació de l'edifici i de la seva situació jurídica, i marcarà un full de ruta per rehabilitar", assegura l'alcalde, Jordi Serra. "Amb ell coneixerem les prioritats i podrem buscar finançament, ja que el projecte sobrepassa les possibilitats de Badalona", subratlla el regidor de Cultura, Mateu Charmeta.

A Badalona molts coneixen Sant Jeroni i l'inclouen en les seves rutes pels voltants de la ciutat. Al

març, el monestir va resultar vencedor d'una enquesta en què els ciutadans van votar quin era el tresor més preuat de Badalona, marcant diferència respecte a les ruïnes romanes de Baetulo. "Aquí som conscients que tenim una joia gòtica, però fora d'aquesta ciutat és un autèntic desconegut, és el moment de canviar i potenciar", diu Charmeta.

Mentre el pla director comença a aplicar, Amics de la Murtra, que des de 1981, a més de conservar l'edifici, gestiona una hostatgeria successora de les dues que tenien els monjos jerònims fins a la seva expulsió el 1835, té clar quines són les necessitats més urgents: "restaurar la torre de

defensa, l'absis de l'església i algunes cobertes que estan en mal estat", explica Aymar. "Aviat començaran els treballs en la resta dels arcs de la galeria dels Reis Catòlics i la restauració d'una de les capelles de l'església", assenyala aquest historiador, que a més és sacerdot en dues parròquies de Badalona.

Sant Jeroni és Monument Historicoartístic d'Interès Nacional des de 1975. "Els treballs que s'estan realitzant són correctes i és una forma d'avançar i de fer pedagogia, ja que poden servir per mostrar les seves possibilitats", indica Charmeta.

A la recerca d'un lloc en la història: Joan II, els Reis Catòlics, Carles I i Felip II van dormir al convent

Corria la Setmana Santa de 1493 i els Reis Catòlics passaven una temporada al monestir de Sant Jeroni, després de l'atemptat que Ferran acabava de patir a Barcelona a mans del regicida Joan de Canyamars. En aquesta data, els reis van rebre a Colom després de tornar del seu primer viatge

amèrica

a Amèrica. No s'ha pogut establir amb seguretat el lloc de la rebuda, però molts autors sostenen que va ser en aquest monestir de Badalona. *"Hi ha una cosa segura, i és que el 50% si estava aquí"*, explica Aymar referint-se als reis, i defensa aquest lloc per la trobada enfront d'altres possibles llocs, com el Saló del Tinell.

Sant Jeroni va ser fundat l'any 1416 pel mercader barceloní Bertran Nicolau. Els reis Joan II, Isabel i Ferran, Carles I i Felip I van estar allotjats al monestir i van deixar empremta pagant algunes de les obres de construcció del conjunt. Joan II va costejar el refectori on els monjos menjaven entre pregàries, tal com s'afirma en una inscripció al sostre - *Rex Ioannes em fecit* -que va aparèixer en els treballs de restauració de 1993 i que reinauguraren altres reis, Joan Carles I i Sofia, coincidint amb els 500 anys de l'arribada de Colom a Amèrica. Algunes de les cel·les i el cor de l'església, avui desaparegut, van ser subvencionats per Carles I, que apareix reproduït en un dels capitells (amb el seu peculiar prognatisme) i en una pintura amb la seva dona, Isabel de Portugal, i el seu fill Felip I va fer construir la torre prioral, un enorme edifici de vuit plantes on els monjos es refugiaven en cas d'amenaça pirata i els murs de tres metres de gruix segueixen impressionant per la seva solidesa. Antoni Viñas, el notari que va introduir la lletra cortesana a Catalunya, va pagar les quatre cantonades del claustre, i dos

religiosos vinculats a Sant Jeroni de la Murtra van ser el conseller reial Pere Benejam i Ramon Paner, el primer cronista del descobriment que va descriure la cultura Taina que va trobar Colom en arribar a Amèrica.

"A Catalunya s'han privilegiat unes èpoques històriques i l'art que van produir, com la dels comtats reials, l'expansió per la Mediterrània, l'art romànic i gòtic, però l'època dels Trastàmars, els Àustries i els Borbons ha passat a un segon pla, i el seu art també", assegura Jaume Aymar. *"A aquest monestir se l'ha vinculat al 'espanyol', quan en realitat el 90% dels monjos i priors van ser catalans, cosa que no ha passat en el de Montserrat"*, explica el sacerdot. *"La llegenda negra dels Reis Catòlics ha pesat molt, però cal revisar la història, ha de ser més objectiva"*, afirma. Aymar, convençut que el context català i aquest monestir tenen un paper destacat en els primers viatges al continent americà, assegura que *"fan falta més estudis que duguin a Sant Jeroni a trobar el seu lloc en la història"*. Pel que fa a la restauració que s'efectuarà en els propers anys, el sacerdot és contrari a *"algunes rehabilitacions contrastades que s'han realitzat a Catalunya i que han acabat transformant els edificis"*. Ell defensa que la intervenció ha de ser *"molt pensada, dialogada amb l'edifici perquè el respecti, i sobretot que permeti conservar el silenci que aquí es respira, l'autèntic tresor d'aquest lloc"*.

amèrica

Com seria la cuina si no haguéssim descobert Amèrica

Ada Parellada (lavanguardia.es)

Imaginem com seria la nostra cuina tradicional si no haguessin arribat els aliments del Nou Món, com el tomàquet, les mongetes, els pebrots, la patata, el blat de moro o el cacau. Els nous aliments van eliminar alguns locals, com els naps. El color dels plats va passar de blanc i torrat a vermell i granatós.

Si preguntéssim quins són els plats que millor representen les diferents cuines d'Espanya és més que probable que el resultat fora: la truita de patates, l'empanada gallega, la fabada asturiana, el gaspatxo i la botifarra amb mongetes, entre altres. I si féssim triar entre la cuina tradicional i la moderna, serien molts els consumidors que preferirien la primera amb l'argument que és la de tota la vida, elaborada amb els productes autòctons del país. És el que té tot el que és tradicional, que no permet rebatre, argumentar ni raonar el qualificatiu. Allò que és tradicional és intocable.

És lícit que defensem la cuina de tota la vida a ultrança, però hem de saber que el que estem menjant no és de tota la vida, sinó que té un inici documentat i ben delimitat. És a dir, que els nostres avantpassats de Cromagnon no menjaven taronges, ni arròs amb safrà, ni tan sols patates - encara que ens semblin molt primitives -, perquè la nostra cuina tradicional és un compendi de múltiples influències de les diferents cultures que ens han visitat i dels llargs viatges que van realitzar els aventurers descobridors.

Tot va començar amb els romans, la influència va ser fonamental en l'alimentació mediterrània: la vinya i l'olivera. La invasió àrab va contribuir a millorar i ampliar l'horta gràcies als nous sistemes de regadiu, introduint els cítrics, l'albercoc i el safrà.

Però el que realment va revolucionar la nostra cuina van ser els productes procedents d'Amèrica, amb el descobriment. La nostra cuina va canviar de color, dels blancs i els torrats passem al roig viu i al granat. El tomàquet i el pebrot es van erigir amb el títol d'imprescindibles fins al punt que no hi ha plat de la gastronomia popular espanyola

que no contingui algun dels productes americans. No va ser fàcil introduir els aliments americans. La història sempre ens sorprèn. Aquests aliments, avui del tot imprescindibles si volem menjar de manera tradicional, van passar àrdues peripècies per a ser acceptats per una societat plena de prejudicis religiosos i supersticions diverses. La patata va ser titllada de pecaminosa, ja que el seu consum no sortia reflectit en la Bíblia. La manera com va ser acceptat el seu consum és del tot surrealista. Davant la fam que els francesos passaven en èpoques de guerra, Lluís XVI va voler convèncer els seus súbdits dels avantatges de menjar patates. Se li va ocórrer plantar un camp just davant de palau, custodiat dia i nit per la guàrdia reial, a la qual va donar l'ordre d'adormir-se de tant en tant. El poble, intrigat per l'interès real cap al tubercle, va acabar robant algunes patates en el moment en què els guàrdies dormien. L'estratègia va funcionar i el poble va acabar menjant patates amb el convenciment que eren crême de la crême.

També va costar acostumar a la població als tomàquets, que eren considerats verinosos pels previnguts espanyols. Quan van arribar de les llunyanes terres tenien un color groc daurat, de manera que els italians els van anomenar pomodoro (poma d'or). Amb aquest nom van triomfar a Itàlia, però a Espanya van trigar més temps a ser acceptats. Ara costa creure-ho perquè els cultivem tot l'any i som fanàtics del tomàquet en totes les seves vessants i presentacions. El producte que sí que va triomfar amb celeritat va ser la xocolata. Les dames de la cort van trobar molt chic el fet de prendre xocolata calenta, amb vainilla i sucre. Tant els agradava que el ingerien a tota hora i amb qualsevol excusa. El rosari es feia etern, tantes hores sense prendre xocolata..., fins al punt que les nobles dames van aconseguir que els bisbes determinessin que la xocolata, en ser líquida, no trencava el dejuni. A partir d'aquell moment, en les esglésies, la banda sonora a l'hora del rosari combinava la dringadissa dels comptes amb la dringadissa de les culleretes, remenant l'espès xocolata de les xicres.

Finalment, després tot un seguit d'anècdotes, el tomàquet, les mongetes, els pebrots, la patata, el blat de moro, el gall dindi i el cacau van ser integrats en els nostres plats, prenent cada vegada més rellevància fins al dia d'avui que són estructurals en la nostra dieta quotidiana. Tot i que la creença popular és que ens haguéssim perdut gran quantitat de sabors sense els productes arribats d'Amèrica, l'opinió d'alguns experts en història de la gastronomia és que potser també

amèrica

hem perdut quantitat de sabors amb la incorporació dels aliments del Nou Món, ja que la nostra cuina s'ha unificat, sota la dictadura del tomàquet i la patata, que probablement va arraconar altres tubercles que tenien presència generalitzada, així com una gran varietat de naps. Els nous aliments americans no es van sumar als que tenien presència consolidada en el nostre país, sinó que van acabar per desbancar-los. Tres trets:

Color : Els aliments que van arribar d'Amèrica van tintar els plats espanyols d'un intens color vermell, a causa tant al tomàquet com al pebrot. La nostra cuina tenia un color blanquinós, en el cas dels guisats, o marró torrat, en el cas dels rostits, potser amanit amb un toc verd, tribut del julivert.

Sabor : La cuina precolombina tenia el dolç com a contrapunt predominant en els plats principals. Tant era així que no se sabia quan començaven les postres i quan acabava l'àpat. La mel i la fruita eren les responsables de la dolçor dels plats, que contrastava els sabors potents, com el bacallà o la caça.

Aroma : No podem reproduir l'aroma dels plats d'aquella època, però si féssim una aproximació, veuríem, o millor dit oloraríem, aromes a bosc, a rostits, a fruites fresques i pastes dolces amb base de fruits secs.

Gaspacho andalús : Les sopes fredes medievals eren molt populars a l'estiu. La necessitat d'hidratar-se i alimentar-se en els càlids mesos d'estiu, mentre es treballava al camp, va fer de la sopa freda d'hortalisses un dels plats més desitjats. Tenint en compte que les verdures que es requereixen per a les sopes fredes han de contenir molta aigua, hauríem d'incloure síndria o meló. El toc picant del pebrot el substituiríem per una major presència d'all, aconseguint un resultat entre un gaspatxo i un ajoblanco, però també amb el complement dels raves, una hortalissa que aporta frescor i sensació de picant.

Colom va portar els primers negres a Amèrica en el seu segon viatge

Marta Torres (larazon.es)

Van passar deu anys abans que es comencés a comerciar amb esclaus africans. Cristòfor Colom (1451-1506) sempre va viatjar

en les seves expedicions amb un esclau personal africà. Douglas Price, que treballa aquests dies a la República Dominicana, en col·laboració amb la Universitat Autònoma de Yucatán, acaba de descobrir que almenys tres negres lliures van formar part de la tripulació de Colom deu anys abans que es comencés a comerciar amb esclaus de l'Àfrica, un anunci que pot posar cap per avall algunes teories.

Segons publica el diari "*The Washington Post*", Price ha obtingut aquestes conclusions després d'examinar la dentadura de les restes dels homes de la segona expedició de Colom a Amèrica, realitzada en 1493-1494. Aquests cossos han descansat al cementiri de l'assentament de la Isabela, on es creu que van poder viure nadius, espanyols, i africans.

L'estudi dels esquelets del que va ser el segon assentament en el Nou Món ha sorprès als investigadors: hi ha restes d'africans enterrats a meitat del segle XVI al cementiri de Campeche. El geoquímic James Burton, que treballa amb Price en les excavacions, prefereix trucar a la calma abans de precipitar amb les conclusions "*Semblen africans, però no podem assegurar encara que no fossin espanyols*", recorda Price.

Aquest lloc va ser la primera ciutat colonial europea a Amèrica, situada a l'illa La Espanyola que avui correspon al país del Carib de República Dominicana. El primer assentament va ser el de La Nativitat, aixecat el 1492, en el que avui es coneix com Haití. Colom va deixar als seus homes allà, que van decidir establir-se en aquesta zona de l'illa. Quan va tornar l'any següent, es va trobar que la seva tripulació havia estat assassinada i el lloc havia estat arrasat. Llavors, va optar per establir La Isabela a l'altra part de l'illa.

És possible que les tripulacions de Colom comptessin amb africans lliures recollits a les illes Canàries o immigrants d'aquest continent que vivien a Espanya. Entre els esquelets del cementiri de La Isabela es troben nadius taïnos, entre els quals destaca una dona al costat d'un nadó que podria haver estat el primer mestís.

De moment, tampoc es descarta que pogués haver estat una africana. D'aquesta manera, aquest estudi pot donar la volta a la història, almenys, la que diu que els espanyols van ser els grans conqueridors que van venir a les Amèriques per dominar i explotar. Una cosa és que arribés un home blanc per aprofitar-se dels nadius i una altra molt diferent que ho fes en companyia de dones africanes.

cathistòria

Els caputxins van introduir la patata a la cuina catalana

Enric Badia (revistarural.com)

L'arxiver Fra Valentí Serra de Manresa és autor d'un llibre sobre la cuina caputxina. Fra Valentí Serra de Manresa, com vol ser conegut, és de família pagesa, en concret de cal Jan Pastor, al barri de les Escodines de la capital del Bages. Va triar la vida religiosa ja d'adult. Actualment, és l'arxiver dels caputxins, un expert en la vida d'aquests frares. Viu entre els vells llibres i materials de l'arxiu caputxí de Sarrià i les feines religioses en la seva i altres esglésies de la seva ordre.

És un religiós caputxí, historiador, també, referència pel que fa al coneixement de la vida de la seva ordre a Catalunya i Balears. Després de resseguir la història dels caputxins a Catalunya de cap a peus, ara ha publicat un llibre sobre la cuina en els convents.

Pregunta. Per què un estudiós de la vida caputxina com vostè va triar un element com la cuina i el menjar en les comunitats del seu orde religiós? No suposa una certa banalització?

Resposta. M'he dedicat a historiar la vida caputxina a Catalunya des de la Guerra de Successió fins al Concili Vaticà II, seguint la línia de recerca del meu antecessor com arxiver dels caputxins, el pare Basili de Rubí, amb diferències de mètode, però seguint la línia. Tot estudiant la vida quotidiana dels frares, que m'interessa molt especialment pel que fa a la relació amb la societat de Catalunya, es troben aspectes col·laterals que tenen la seva importància, i un és aquest.

P. És també una manera de fer accessible a la societat la vida dels caputxins?

R. Jo no tenia la intenció de fer aquest llibre, però el frare Jordi Cervera, prologuista de l'obra, em va insistir en què calia perquè era una manera simpàtica d'accedir als ambients dels caputxins. Els temes de l'alimentació i de la cuina són entre els més venuts i aquesta gastronomia de la vida conventual o monàstica també té avui una bona requesta. És una manera indirecta de donar-nos a conèixer.

P. El llibre va més enllà de ser un pur receptari.
R. Tot llegint aquest llibre hi haurà gent que descobrirà que hi ha vida consagrada, que hi ha

frares, que aquests viuen en comunitat i que fan uns àpats a l'entorn dels quals es configura la comunitat, la fraternitat... i que tot això s'ha d'organitzar. També, per exemple, cal explicar que en els temps de penitència hi ha una gastronomia pròpia, i que en els moments joiosos, com passa a les famílies, n'hi ha una altra, més de celebració.

P. Com és la cuina dels caputxins?

R. Hi ha una gran comunió amb la dels estaments populars. Als convents es fan moltes coses que es feien a les cases pairals. La manera de conservar aliments per poder-los fer servir a l'hivern, la voluntat d'aprofitar i vetllar perquè l'aliment no es faci malbé, l'austeritat i la pobresa... Hi ha algunes aportacions dels caputxins a la cuina catalana. Per exemple, quan vaig fer el doctorat vaig estudiar el segle XVIII i vaig descobrir que els caputxins van introduir la patata a la cuina catalana. Ho vaig trobar registrat al llibre del Síndic, en referència al convent de Martorell, l'any 1812. La patata a Catalunya ja es plantava, però eren les trufes que es donaven als porcs. Els frares teníem una missió a la Guaiana Venecolana des del segle XVII i coneixíem les possibilitats de la patata, i van començar a Martorell a menjar-ne, substituint altres menges que escassejaven a l'època.

P. Què aporta aquest recull de receptes que ha fet?

R. El llibre no és un tractat sobre cuina. Ni l'edició d'un manuscrit concret sobre cuina caputxina. És una tria de la cuina conventual dels caputxins a Catalunya i Mallorca. La cuina mediterrània. He triat les receptes que m'han semblat emblemàtiques. Bona part són inèdites. Alguns són molt simpàtiques i són indicatives de la incidència dels estralls de la vida social. Per exemple, de la sopa fresca, els frares en deien escudella dels 40 màrtirs.

P. Per què?

R. Perquè hi posaven molta trinxamenta i menuts. Un altre dels plats amb molta trinxameta en deien El platillo de la batalla d'Almansa, per veure la importància i la incidència que va tenir la batalla.

P. Un vocabulari ben especial?

R. Hi ha un vocabulari propi. Formes d'entendre's, a vegades, perquè els seglars no els entenguessin. Per exemple, quan havien de parlar de l'allioli, parlaven de "l'Unguentum apostolorum". També es veu l'evolució dels termes els canvis en el vocabulari, per exemple la diferència que feien entre la letuga i l'enciam.

P. S'han mantingut alguns noms d'aquests?
R. Amb l'exclaustració es van perdre. És un tall. Els frares que restauren mantenen algunes paraules, però molt poques. El que sí que es manté és la famosa sopa dels pobres, des de la fundació pràcticament fins a la postguerra. En el llibre també recordo algunes pitances, entrants. Per exemple, la de naps, que era un plat que es cuinava perquè "omple molt".

P. Pot destacar algun plat?

R. Hi ha alguns plats que serien dignes dels grans restaurants, com ara els "rellenos". Són propis dels convents del Maresme. També n'hi de curioses, com els bocadillos de cigrons, que no són entrepans, sinó petits plats.

Restauració de la tomba de Pere II

Europa Press

Descobreixen que la tomba de Pere II el Gran ha restat intacta des de l'Edat Mitjana. El conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Joan Manuel Tresserras, ha anunciat aquest dijous al monestir de Santes Creus de Tarragona que la tomba del rei Pere II el Gran és l'única tomba reial de la corona catalanoaragonesa d'època medieval que no ha estat profanada.

Aquest fet s'ha constatat després d'una endoscòpia amb una petita càmera dins del sepulcre, que també ha demostrat que, tot i que hi ha hagut intents de saqueig, la tomba segueix intacta. La investigació de les restes mortals de Pere II, que durarà durant sis mesos, permetrà obtenir valuosa informació sobre la causa de la seva mort, els rituals dels enterraments reials i la indumentària del segle XIII.

L'estudi s'emmarca en el projecte de restauració de les tombes del monestir de Santes Creus, pressupostat en 750.000 euros. També es restauraran les tombes de Jaume II i la seva dona, Blanca d'Anjou, i de Roger de Llúria.

Quan el Raval era una maresma, i la Rambla un torrent

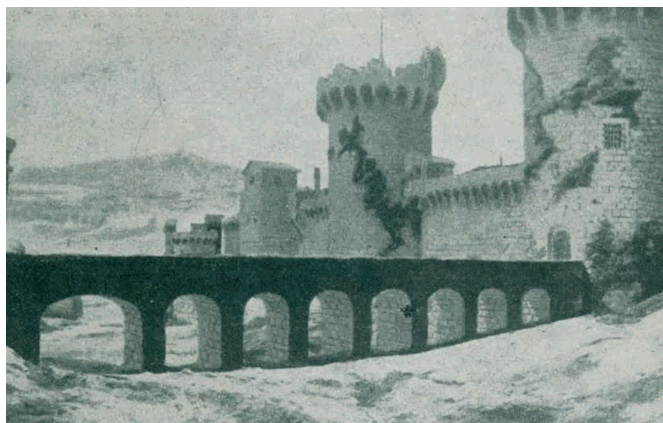
Santiago Tarin (lavanguardia.es)

El barri barcelonès va ser un terreny humit i amb estanys contaminats fins al segle XVIII. La Rambla era un torrent que es creuava per ponts.

El Raval és avui un barri dens, necessitat de reformes, amb problemes de delinqüència, que conjuga un parell d'avingudes amb carrers estrets. Però sota el seu asfalt queden les traces de l'antic territori: fins al segle XVIII era una maresma, un paratge humit regat per torrents, en el qual es van formar llacunes contaminades i que quedava tancat a les muralles medievals. La memòria d'aquest Raval es recull en un complet estudi dels geòlegs Oriol Riba i Ferran Colombo, titulat Barcelona: la Ciutat Vella i al Poblenou, assaig de geologia urbana, publicat conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i per la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona. No és simplement un treball sobre la composició del terreny, sinó que també aporta claus per entendre l'influència de la geologia en el desenvolupament de l'urbs des de la seva fundació en els temps de Roma. La veritat és que, avui dia, passejant pel Raval és difícil fer-se a la idea que, a principis del segle XVIII, era tal com ho descriu la historiadora Montserrat Rumbau en el seu llibre La Barcelona de fa 200 anys: "Una zona deshabitada, excepte per la presència de convents, esglésies i hospitals. Predominaven els camps i els horts. (...) El Raval és una zona amb molts canals i molta aigua, i resulta molt fangós". Al segle XIX la situació havia donat un tomb espectacular, ja que, tal com explica Jaume Sobrequés a Història de Barcelona, el 1833 el 33,7% de la població de Barcelona ja residia a aquest districte.

L'estudi dels geòlegs dóna compte de com la construcció de les muralles medievals va contribuir a la consolidació d'aquesta mena d'aiguamoll. Això

cathistòria

passava perquè el Raval està a un nivell més baix que l'eixample i les aigües quedaven estancades a l'interior del recinte emmurallat.

Ferran Colombo va explicar a *"La Vanguardia"* aquesta evolució, una història que comença amb Roma. *"Les civilitzacions antigues s'instal·laven on hi havia bones condicions"*, explica el geòleg. I els romans van escollir el mont Tàber, que correspon a l'actual plaça Sant Jaume i els seus voltants, i que va ser emmurallada en dues ocasions, la primera en el segle I de la nostra era i la segona al segle IV, quan es va adossar un impressionant llenç reforçat amb setanta-vuit torres. Entre aquest recinte i Montjuïc s'estenia un pla regat per nombroses rieres i torrents que baixaven des d'altres barris de l'actual Barcelona, com els d'en Malla, Tarongers, Creu d'en Malla o Magòria. Aquests cursos solien provocar inundacions, però la mà de l'home va canviar la situació. Riba i Colombo expliquen com el factor decisiu va ser l'edificació de la primera muralla medieval, la coneguda com de Jaume I, entre els segles XIII i XV, que discorria pel que avui és el marge esquerre de la Rambla.

Aquesta fortificació, i més l'ampliació del llençol, duta a terme en l'època de Pere III (segles XV i XVI) i que envoltava al Raval, va tenir un doble efecte, expliquen els científics: va impedir les avingudes perquè va desviar totes les rieres que abans circulaven lliurement, però també impossibilitaren la renovació de les aigües de l'interior de la ciutat.

Una de les lleres que van canviar de rumb va ser la riera d'en Malla, que va seguir el seu viatge fins al mar just pel que avui és la Rambla. Una de les aportacions de l'estudi és explicar que la Rambla es va formar com riera sobre elevada, és a dir, que el llit estava per sobre dels terrenys de les riberes. La causa va ser que els dipòsits d'allau

van elevar el curs, i encara avui es pot percebre perquè els carrers que parteixen de la Rambla baixen cap a la Via Laietana. Ferran Colombo explica que una de les proves d'això són les restes dels ponts que es van construir per salvar la corrent, com el que es situava enfront de la Portaferrixa, del qual hi ha vestigis arqueològics. La Rambla va portar aigua fins a 1447.

Quin paisatge veuríem si pugéssim dalt la muralla? Ferran Colombo ho explica: *"Un lloc molt humit, amb aigües estancades. Un aiguamoll de paisatge herbaci. La fauna segurament va quedar molt esquil·lada ja en l'època dels romans"*. De totes maneres, no cal fer-se il·lusions: no era un lloc idíl·lic ni bucòlic. A la zona on avui hi ha la carrer Hospital i els jardins de Sant Pau del Camp hi havia una llacuna en unes condicions que no queden dubtes, vist el nom: el Cagalell Vell. La cosa no millorava a poca distància, en l'actual carrer Nou de la Rambla, on diverses llacunes més es coneixien com Cagalells Nous. A aquestes basses anaven a parar les immundícies i els detritus que desaiguava la ciutat, i van quedar dins el nou recinte urbà quan es va traçar l'ampliació de la muralla medieval, amb tots els problemes sanitaris que això comportà.

És evident que d'aquest paisatge pantanós no queda res. La urbanització del XVIII va tallar les vies de torrents i rieres i assecar les llacunes. Però, sota l'asfalt del Raval, queda un terreny fàcilment inundable, com s'ha demostrat en diverses ocasions. Per exemple, a la construcció del metro i els nous edificis al costat de les Drassanes van aflorar fangs pestilents i va ser necessari bombar molta aigua, el mateix que per consolidar el Liceu, comenta Ferran Colombo. I la zona on hi havia el Cagalell Vell patia periòdiques inundacions després de les tempestes, fins que es van construir els dipòsits pluvials.

Descoberts els fonaments d'un temple romà en una església de Girona

Agència EFE

Un antic temple d'època romana, amb planta en forma de creu, absis, tres naus i dues capelles laterals, així com diverses tombes dels segles VI i VII, han aparegut després de les primeres excavacions realitzades en el presbiteri de l'església de Sant Feliu de Girona.

cathistòria

Aquesta intervenció s'emmarca en el projecte europeu "Sopra i sotto. La Città Europea", del programa CULTURA, en el qual participen l'Ajuntament de Brindisi (Itàlia) com a organitzador principal, amb la participació com a socis de l'Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Toulouse (França), la Universitat i l'Ajuntament de Girona. Els treballs, que han durat tres setmanes, han permès descobrir també diverses tombes cristianes i una romana que, segons els experts, podrien pertànyer a alguns bisbes o persones destacades de l'època. Segons ha explicat l'arqueòleg i responsable de les excavacions, el catedràtic Josep Maria Nolla, no han aparegut restes humanes, el que indicaria que, posteriorment, els cossos van ser traslladats a un altre lloc.

"Han aparegut una sèrie de tombes en bateria, bastant ben conservades, algunes d'elles molt antigues i que no presentaven ni un sol fragment humà", ha detallat Nolla. L'expert ha subratllat que es van trobar "uns claus en fusta i, per tant, hi havia hagut algú enterrat dins d'un taüt però, quan van desmantellar l'església antiga per fer la nova, van haver de recollir totes aquestes restes òssies i enterrar en un altre lloc".

El catedràtic ha explicat que la tomba del sant que

va portar el cristianisme a Girona, Sant Feliu, mort l'any 304, *"ni ha aparegut ni apareixerà mai, però la planta de l'edifici és única". "Tindríem una església amb un absis dins del qual van situar per força la tomba inicial del sant, de la qual no queda res (...), però tenim evidències, indicis suficients per saber que era així", ha indicat.*

El projecte europeu a què s'ha acollit Girona es centra en la recerca de solucions a alguns dels problemes que tenen les ciutats de dimensions mitjanes per conèixer el seu passat històric i urbanístic quan l'explotació dels jaciments arqueològics d'interès es troba enmig d'un teixit urbà.

Montjuïc, bressol de Barcelona

José Ángel Montañes (elpais.es)

La muntanya va acollir un dels majors poblats ibèrics i un assentament romà anteriors a la fundació de Barcino, segons revela un estudi.

El vincle de Montjuïc amb Barcelona ha estat constant en la història: la muntanya ha acollit esdeveniments que han marcat la ciutat, entre ells una exposició internacional i uns jocs olímpics. Però també podria ser el seu bressol. Almenys, això es dedueix de l'estudi que publicarà el dimarts la revista Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona (QUARHIS), que manté que a la muntanya va existir, des del segle IV abans de Crist un dels poblats ibèrics més importants de Catalunya, que va controlar el comerç marítim i fluvial del riu Llobregat, va encunyar monedes amb la llegenda Barkeno i va

cathistòria

entrar en contacte amb les potències econòmiques del moment, entre elles la Roma republicana. Es sabia que hi havia un poblat ibèric, però es desconeixia la seva importància i que hi va haver un assentament romà a la muntanya abans de la fundació de la ciutat a la plana, al segle I abans de Crist. Per això, quan es va fundar la colònia se li va donar, entre altres, el nom de Barcino, adoptant així el del poblat ibèric i la seva moneda. Els autors saben que hi haurà polèmica: el poblat ibèric, per les seves dimensions, seria dels més grans coneguts, i per això buscat des de fa temps sense èxit fins ara, de l'altra, el nou assentament republicà avançaria en diversos segles la presència romana en els voltants de la futura ciutat.

Cinc persones han revisat durant dos anys el material ibèric aparegut en excavacions (el 1946, 1984, 1987 i 1990) i troballes casuais a Montjuïc. Això li permet a l'arqueòloga del Museu d'Història de la Ciutat, Carme Miró, no dubtar de l'existència d'un gran poblat a la muntanya. El problema és que no s'ha pogut excavar. "El 1990 van aparèixer estructures i un mur de més d'un metre d'ample a l'avinguda dels Ferrocarrils Catalans que podria ser part de la muralla d'aquest poblat, però no vam poder ampliar l'àrea d'excavació", admet Miró, que va coordinar aquests treballs. El que sí que ha pogut excavar són 21 sitges subterrànies on aquests ibers emmagatzemaven el cereal amb què comerciaven. "Són les més grans de tot el nord-est peninsular", assegura l'arqueòloga.

Segons l'estudi, "en una d'elles es podia guardar gra per alimentar 245 persones durant un any i per a omplir-les totes es necessitarien 204 hectàrees conreades. Cap altre assentament ibèric presenta una acumulació d'excedent cerealística equiparable al del nucli de Montjuïc", assegura Miró. Quan es van excavar les sitges ja no existia gra en el seu interior.

Però hi havia alguna cosa millor. En deixar d'usar-se es van omplir de terra i runes. Això permet saber quan van ser inutilitzats (a partir del segle IV abans de Crist) i conèixer part dels objectes que van formar part de la vida quotidiana dels seus amos.

Així, destaca una gran quantitat de ceràmiques realitzades a Grècia, Itàlia, Eivissa, Marsella i Cartago, el 17% del total, xifra molt superior a la de qualsevol altre assentament proper i només comparable amb jaciments com Ullastret, sota la influència de la ciutat grega d'Empúries. A part d'espases i fíbules, una d'elles decorada amb comptes de corall vermell de les que no es coneixen paral·lels, el 1946 va aparèixer un carro de ferro i fusta del segle IV abans de Crist que és l'únic sencer que es conserva d'època ibèrica.

Les ceràmiques trobades, segons els arqueòlegs,

deixen veure el poder adquisitiu dels ibers que vivien aquí, "*un grup dominant*". Per als investigadors no hi ha dubte que la intensitat i riquesa del material aparegut, la immillorable ubicació geogràfica del poblat com a port controlant el comerç "*remeten a l'existència a Montjuïc d'un centre urbà de poder*". Aquesta activitat no s'atura al segle IV, segons es llegeix a l'article, sinó que en el segle III coincideix amb l'encunyació de monedes (dracmes de plata) amb la inscripció "Barkeno".

Però hi ha més. Segons els autors, la pedrera explotada des d'època republicana, les estructures, els paviments i les restes d'una via romana coneguts a la muntanya remetent a la presència de Roma a Montjuïc anterior a la fundació de la ciutat al segle I abans de Crist. Per a Miró, a la muntanya hi va haver un nucli portuari romà amb població especialitzada que comerciava amb els ibers de Montjuïc. "*Els romans no arriben envaint. Primer hi va haver contactes i acords comercials amb els habitants del territori i després van fundar les seves ciutats*", defensa.

Segons l'arqueòloga, l'emplaçament va ser utilitzat en la romanització del territori al llarg del segle II i I abans de Crist, com passa en altres poblats ibèrics laietans.

Des d'aquí, a finals del segle I, l'antiga Barkeno ibèrica de Montjuïc va donar pas a la moderna Barcino romana, i durant un temps haurien conviscut els dos nuclis.

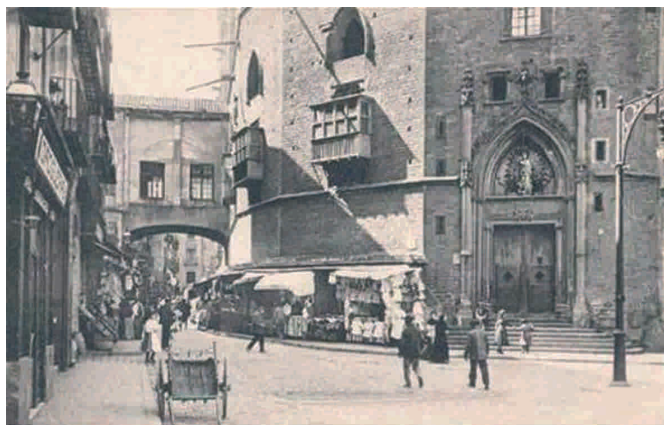
"*El nostre treball ha estat rigorós, però sabem que rebrà crítiques*", reconeix Miró. "El més interessant seria crear un debat que permeti avançar en el coneixement d'aquest moment fonamental de la història de la ciutat", conclou.

El passeig del Born era fins 1714 la plaça Major de Barcelona

Ignasi Aragay (avui.cat)

L'historiador Albert Garcia Espuche, artífex del salvament de les restes del Born, que malauradament no seran visitables fins al 2012, va donar a conèixer dimarts al vespre a l'Ateneu Barcelonès, durant la conferència entorn de l'Onze de Setembre que organitza cada any l'entitat, una simbòlica descoberta sobre la ciutat esclafada el 1714: "*El Born era la plaça Major de Barcelona*",

cathistòria

i així és conegut i citat en diversos textos dels cronistes de l'època, segons ha documentat Garcia Espuche, que dirigeix la col·lecció del Museu d'Història de la Ciutat al voltant del jaciment del Born.

El que avui té forma de passeig arbrat, que connecta Santa Maria del Mar amb l'antic Mercat del Born, a finals del segle XVII i principis del XVIII era una plaça rectangular que exercia la funció de cor comercial d'una ciutat puixant, cosmopolita i festiva: *"En absolut es pot parlar d'una ciutat endarrerida i aïllada"*, precisa Garcia Espuche. Al contrari. A la plaça Major, botigues amb productes d'arreu li donaven caràcter.

Però després de la derrota catalana en la Guerra de Successió, la Corona espanyola va manar enderrocar part del barri per fer-hi la Ciutadella, des d'on s'havia de controlar la capital catalana. Va ser aleshores quan la plaça del Born, eix d'aquella ciutat dinàmica i oberta, va ser escapçada per un extrem, on es van enderrocar les cases. Amb el temps, la plaça es va acabar convertint en el passeig que és avui i a l'esplanada entre la Ciutadella i el que havia quedat de la Ribera s'hi va aixecar el Mercat del Born.

Contra l'oblit

Garcia Espuche, que lamenta l'oblit d'un passat molt més brillant del que la gent creu, defineix la Barcelona del 1700 com *"la ciutat del Born"*, una plaça que a banda de ser l'espai central diari de venda de fruita i verdura, era l'escenari de les grans festes populars en una ciutat en què literalment era no laborable dia sí i dia no. Però és que, a més, alhora era, *"gràcies al cosmopolitisme de les seves botigues, l'espai on es feia més evident la intensa relació de Barcelona amb el món"*.

Quinze anys de guerra (1691-1714) van estroncar

aquella brillantor, amb el desastrós final de l'Onze de Setembre: *"Quasi totes les cases de la ciutat van ser colpides pels projectils. De fet, bona part de la ciutat històrica de la qual ara gaudim va ser en bona part refeta després del 1714"*. Barcelona i Catalunya van haver de tornar a començar i només gràcies a l'empenta del segle XVII la represa va ser factible al XVIII. *"Per descomptat, aquella societat no necessitava, per tirar endavant, que una suposada racionalització exterior vingués a obrir-li els ulls i marcar-li la direcció d'un futur millor"*, diu Espuche per rebatre aquells que insisteixen a identificar la recuperació econòmica catalana amb les polítiques borbòniques.

Proposta per al segle XXI

Garcia Espuche creu que seria bo per al barri del Born, castigat per les inacabables obres que han de convertir l'antic mercat en jaciment visitable i centre cultural -i en un context de degradació del Gòtic i el Raval-, reconvertir el passeig en plaça i aprofitar l'operació per revitalitzar la zona. *"Barcelona és l'única ciutat del món que té una plaça Major i que no ho sap. Aquesta plaça era, i hauria de tornar a ser, el Born"*.

"La derrota de 1714 va ser la culpable que es desfigurés el caràcter de plaça que havia tingut el Born, deixant-lo amputat i amb una certa forma de passeig. Més tard, això va provocar un oblit majúscul. I ara la plaça Major de Barcelona no tan sols no és Major, sinó que, anomenada passeig, ni tan sols és plaça. Som capaços, afortunadament, de recordar els fets de 1714, però no sabem que tenim plaça Major, mutilada i oblidada precisament com a conseqüència d'aquells fets".

L'eternització de les obres de l'antic Mercat del Born, on ara es comença la recuperació dels pilars de ferro, dels quals es desconeixia la greu patologia que patien, no fa sinó donar més força a la proposta de Garcia Espuche, que creu que en part es podria compensar el justificat malestar veïnal amb un projecte de futur que no arriba mai.

600 aniversari del darrer monarca català

Per Armand de Fluvià (avui.cat)

President de la Institució Catalana de Genealogia i Heràldica

Avui fa sis-cents anys, moria a Barcelona, als 53 anys, el comte-rei Martí I l'Humà, rei d'Aragó, de València, de Mallorca, de Sardenya i de Sicília (Martí II), comte de Barcelona, de Rosselló i de Cerdanya, duc d'Atenes i de Neopàtria. Havia

cathistòria

nascut a Perpinyà el 29-7-1356, essent el setè fill del comte-rei Pere III el Cerimoniós, i el segon fill de la seva tercera muller i cosina segona, la infanta Elionor de Sicília, també pertanyent al Casal de Barcelona.

ES VA CASAR DUES VEGADES. La primera, a Barcelona, el 13-6-1372, amb una dama de la més alta noblesa aragonesa, Maria de Luna, comtessa de Luna, morta a Vila-real, el 29-9-1406, filla de Lope de Luna, primer comte de Luna i senyor de Sogorb i de Brianda de Got (o Agoult), neboda del papa Climent V; i la segona, a Barcelona, el 17-9-1409, amb Margarida de Prades i de Cabrera, filla del seu cosí segon, Pere de Prades i Eiximenis d'Arenós, baró d'Entença, i de Joana de Cabrera i de Castellbò, morta a Riudoms, el 23-7-1430. Només tingué quatre fills de la primera muller: l'infant Jaume, que va morir essent nadó, el rei Martí I de Sicília, i els infants Joan i Margarida, també morts nadons.

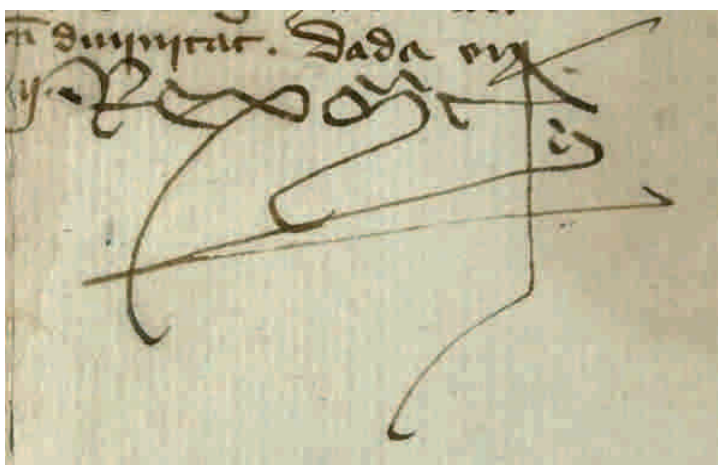
AQUEST ARTICLE COMMEMORATIU el faig també per una altra raó. Al llarg dels anys, molta gent m'ha preguntat qui seria avui dia el descendent més proper de Martí I i quan els responc que seria el rei Joan Carles I es queden parats. I per què és així? Doncs molt senzill: el Compromís de Casp va escollir com a comte-rei l'infant Ferran de Castella, que era nebot carnal, per part de mare, del difunt comte-rei, i va regnar amb el nom de Ferran I. Aquest va ésser pare de Joan II i aquest darrer ho fou de Ferran II el Catòlic, pare de Joana I la Boja, que va ésser la darrera sobirana de la dinastia castellana dels Trastàmara (del llinatge dels borgonya-Ivrea) i mare del primer Àustria, Carles I l'Emperador.

De pares a fills, els Àustries es van extingir, el 1700, amb Carles II, que va fer hereu el seu besnebot, Felip de Borbó, duc d'Anjou, primer rei d'Espanya, que va regnar amb el nom de Felip V, i d'ací, de pares a fills, arribem a l'actual rei Joan Carles I que, agradi o no a molts, és el legítim comte de Barcelona.

ARA BÉ, COM SEMPRE, ELS JUTGES no són del tot imparcials i malauradament, moltes vegades són condicionats per fortes pressions. Dic això, en el

cas concret del Compromís de Casp, perquè els compromissaris tenien dues opcions: elegir el parent més propinc per línia femenina o per línia agnàtica. Vegem ambdós casos, genealògicament parlant i prescindint de motivacions polítiques:

A) SI ACCEPTEM QUE A LA CORONA d'Aragó les dones podien heretar el tron o transmetre llurs drets a la corona, és evident que la nova comtessa-reina hauria d'haver estat la infanta Violant (+ 1443), filla del comte-rei Joan I, germà de Martí I l'Humà, que estava casada amb un Capet de la branca dels Anjou, el rei Lluís II de Nàpols, comte de Provença. Si hagués estat així, avui seria el legítim comte de Barcelona l'arxiduc Otó, cap de la casa imperial d'Àustria i reial d'Hongria, descendent directe de la infanta Violant.

B) SI LA SUCCESSIÓ AL TRON només era possible, en aquell moment, a través de la línia masculina o agnàtica, el tron corresponia al cosí segon de Martí I l'Humà, el comte Jaume II d'Urgell (+ en captiveri el 1433). I si hagués estat ell l'elegit, avui seria comtessa de Barcelona María Victoria Eugenia Fernández de Córdoba y Fernández de Henestrosa, duquesa

de Medinaceli, de Dénia i de Sogorb, marquesa de Pallars, d'Aitona i de Camarasa, comtessa d'Empúries, d'Osona, de Prades i de Cocentaina, vescomtessa de Cabrera, Bas i Vilamur, directa descendent del Dissortat.

CAL NO OBLIDAR QUE EL REI DE SICÍLIA, Martí I el Jove, mort el 1409, en vida del seu pare, Martí l'Humà, no va deixar fills de les seves dues mullers, la reina Maria I de Sicília i la que després seria reina Blanca I de Navarra, però havia tingut un fill amb Tarzia Rizzari: Frederic d'Aragó, també conegut com Frederic de Luna (* v 1402 + 1438). El seu avi el rei Martí hauria volgut que el succeís, però va morir abans d'aconseguir que el Papa el legitimés i això féu que la seva candidatura al Compromís de Casp fos rebutjada. Si hagués estat legitimat per succeir al tron hem de dir que es va casar amb la noble catalana Violant Lluïsa de Mur, que abandonà aviat i morí empresonat pel rei de Castella Joan II, a Cuéllar, sense deixar fills.

exposició

MHC

La Nova cançó. La veu d'un poble

Museu d'Història de Catalunya
Del 3 de juny al 31 d'octubre de 2010
El Museu d'Història de Catalunya posa el colofó final a les celebracions del 50è aniversari de la Nova Cançó amb l'exposició La Nova Cançó. La veu d'un poble. La cançó en català ha estat la banda sonora que ha acompanyat la vida quotidiana dels ciutadans dels Països Catalans en l'últim mig segle. Des del despertar del final de la postguerra, l'any 1959 es considera oficialment l'inici del moviment, fins a les acaballes de la primera dècada del segle xxi, els cantants catalans han posat veu a l'ànima de llibertat del seu país projectant-la cap al món i han consolidat l'ús de la nostra llengua com a vehicle d'expressió.

Pedralbes. Els Tresors del Monestir

A la sala del Dormidor es pot visitar "Pedralbes. Els Tresors del Monestir", una col·lecció d'obres d'art, mobiliari i objectes litúrgics que, després d'una extensa tasca de restauració i conservació, s'exposa per primera vegada

MNAC

La moneda falsa. De l'antiguitat a l'euro

De l'11 de Juny de 2010 al 8 maig 2011 La falsificació ha acompanyat a la moneda des dels seus orígens.

Les autoritats emissores l'han combatut, amb el dret, mitjançant normes punitives i, amb la tècnica, impulsant el perfeccionament de la fabricació del numerari. A més, també en cada època s'han divulgat mètodes pràctics per desemmascarar les peces falses. L'exposició treu a la llum aquesta veritable història clandestina de la mà d'algunes de les més notables peces protagonistes d'aquesta llarga, continua i apassionant aventura que va des de l'antiguitat fins als nostres dies. El primer àmbit presenta la falsificació en l'antiguitat hispànica, des de les primeres fraccions falses que van fabricar els grecs a Empúries fins a les peces que van falsificar ibers i romans. També posa en evidència l'aparició d'una duríssima legislació

romana i visigòtica contra els falsaris. El segon àmbit està dedicat a la falsificació i el setge del metall de la moneda de l'edat mitjana. Per controlar les peces falses, així com el falsejament del pes legal de les peces legítimes, es va difondre l'ús de balances i ponderals monetaris. En el tercer àmbit es mostra una aproximació a la falsificació en l'edat moderna. En aquest període es va introduir la mecanització de la fabricació monetària i es va llaurar el cant per evitar si prop. En el quart i últim àmbit l'atenció es fixa en l'època contemporània i en la falsificació de bitllets de banc i de les targetes de pagament. Finalment, també es presenta un altre tipus de falsificació d'arrel moderna: la còpia de monedes antigues amb la voluntat d'enganyar els col·leccionistes.

MUSEU MARÍTIM DE BARCELONA

Retrats de mar presenta una selecció d'obres gràfiques contemporànies fetes per artistes locals i procedents dels fons dels museus i institucions que formen la Xarxa de Museus Marítims de la Costa Catalana.

La mostra pretén apropar a la societat el patrimoni que custodia la Xarxa i té l'objectiu de sensibilitzar-nos respecte la necessitat de preservar aquest patrimoni, com a llegat del nostre passat marítim, per a les generacions futures.

L'exposició, que s'estructura en tres àmbits, es podrà veure de manera itinerant a tots els museus de la Xarxa fins el 2012.

El Marítim entre bombes

Del 10/06/2009 al 30/11/2010

Setanta anys després de l'acabament de la Guerra Civil, l'exposició El Marítim entre bombes situa el Museu Marítim de Barcelona en l'etapa de 1936-1939, a través dels documents del seu Arxiu General.

enguany el Museu celebra el 80è aniversari de la seva creació. Aquesta data coincideix amb els setanta anys

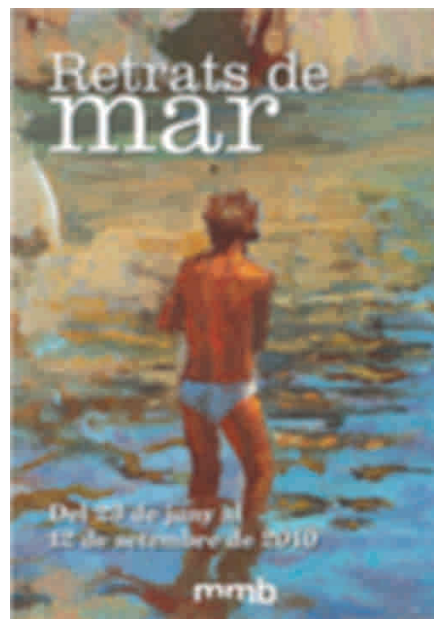
de l'acabament de la Guerra Civil i amb la victòria de les tropes franquistes.

COSMOCAIXA

Darwin, observador - Darwin naturalista

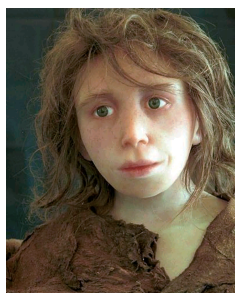
Amb motiu de la commemoració de l'Any Darwin, CosmoCaixa Barcelona organitza una exposició sobre la influència de l'observació i l'experiència en l'elaboració d'una teoria científica, de la qual Charles R. Darwin és un bon exemple.

L'exposició se centra en el viatge que, a bord del HMS Beagle, va fer al voltant del món tot recollint espècimens, i es basa en les descripcions que en va publicar al seu famós diari del periple. Després d'anys de dedicació i estudi en camps molt diferents, va publicar L'origen de les espècies, obra capital del pensament científic la idea nuclear de la qual, codescoberta amb Alfred Russel Wallace, podem considerar com el naixement de la biologia com a ciència. De dimarts a diumenge i dilluns festius, de 10 a 20 h. Activitat gratuïta, Visita inclosa en l'entrada al museu. Isaac Newton 26, Barcelona.

L'ADN canvia el passat de l'espècie humana

Nuño Domínguez (publico.es)

La troballa de la 'Dona X' confirma el potencial de les anàlisis genètiques per estudiar l'evolució. L'anàlisi d'ADN està canviant el passat. Dijous, un fòssil de la mida d'un botó va posar al mapa una espècie humana desconeguda que va viure fa 40.000 anys, molt a prop d'humans moderns i neandertals. Les dades es desprenen del seu ADN mitocondrial, el que lleguen les mares als fills. L'anàlisi hauria estat impensable fa un parell de dècades i es tracta només del pròleg d'aquesta nova història de l'evolució humana, ja que aquest any es publicarà el genoma complet del neandertal i també el de la nova i misteriosa espècie, anomenada Dona X. *"Hi haurà una allau de dades"*, explica Carles Lalueza, un investigador de la Universitat Pompeu Fabra que ha participat en l'anàlisi del genoma neandertal. *"L'evolució humana s'ha de repensar completament"*, pronostica.

Cruïlla entre espècies

Els nous genomes podran donar resposta a les grans preguntes que obsessien els científics. Es van creuar les diferents espècies humanes? Van tenir descendència? Hi ha encara rastres genètics de neandertals o humans més arcaics en els gens de poblacions actuals?

Les conseqüències són evidents. *"Si els neandertals i els sapiens es van poder barrejar no eren espècies diferents, sinó subespècies"*, explica Públic Milford Wolpoff, un paleontòleg de la Universitat de Michigan (EUA) que ha anat sempre a contracorrent. Mentre la majoria dels seus col·legues defensa que els humans moderns, els Homo sapiens, van sortir d'Àfrica fa 50.000 anys i van reemplaçar per complet a la resta d'homínids que ja poblaven la Terra, Wolpoff creu que hi va haver barreja i que, per tant, neandertals, humans i el nou llinatge de la Dona X formen part, en realitat, de la mateixa gran espècie.

Els mateixos autors de l'estudi de la Dona X accepten aquesta possibilitat. *"Una petita part del nostre genoma podria venir d'una altra espècie"*, assenyala Johannes Krause, un dels investigadors

de l'Institut Max Planck d'Alemanya que ha analitzat l'ADN de la suposada nova espècie. El seu grup, amb el qual col·laboren Carles Lalueza i altres investigadors espanyols, és la punta de llança d'una nova forma d'aclarir els orígens de l'home que no només mira els ossos, sinó que els trepa per analitzar els seus vestigis genètics.

La tècnica ha permès recuperar el genoma gairebé complet d'espècies extingides fa milers d'anys, com el mamut llanut. També s'ha aconseguit la seqüència parcial del neandertal, gràcies en part a les restes que van aparèixer a la cova asturiana del Sidrón. Molt aviat es completarà aquesta seqüència i es podrà comparar amb la de la Dona X, l'avantpassat comú amb els neandertals i els sapiens. *"Serà molt útil per aprendre de nosaltres mateixos"*, opina Juan Luis Arsuaga, codirector d'Atapuerca. *"Sabrem si els sapiens som únics i en què"*, afegeix. Igual que l'equip de Krause, el de Arsuaga està també bolcat a estendre al màxim l'ús de l'ADN per aclarir una cosa que va succeir fa milers d'anys. El 2006, es va apuntar un nou rècord. Va aconseguir rescatar petits fragments d'ADN mitocondrial dels ossos d'un ós de les caveres que va viure a Atapuerca fa 400.000 anys. Si un fòssil d'ós encara conserva material genètic, els d'humans d'aquella època potser també en continguin, explica. Si aconsegueixen seguir endarrerint el rellotge podrien provar una hipòtesi que porta bronzint des que es van publicar les dades de la Dona X: el seu llinatge és en realitat el de l'Homo antecessor que va habitar a Atapuerca. *"Em va sorprendre molt que no l'esmenten com a candidat"*, lamenta Arsuaga. Els últims rastres d'Homo antecessor a Atapuerca són de fa uns 900.000 anys, 100.000 després que el llinatge de la Dona X es separés del dels humans moderns. Els seus descendents podrien haver sobreviscut fins fa 40.000 anys, quan els investigadors calculen que va compartir les muntanyes Altai del sud de Sibèria amb sapiens i neandertals. *"És la hipòtesi més plausible"*, opina Maria Martínón-Torres, investigadora del Centre Nacional de Recerca sobre Evolució Humana. Els autors són cauts. *"És una possibilitat, encara que pensem que el nostre fòssil és massa jove per ser d'un antecessor"*, adverteix Krause.

Potser mai es surti de dubtes, ja que encara ningú ha aconseguit rescatar ADN d'un os de 900.000 anys. Arsuaga no descarta que en un futur puguin raspar mostres de fòssils de antecessor. *"Abans hauréu d'estar molt segurs que trobarem alguna cosa"*, adverteix.

El proper capítol, el genoma complet del neandertal,

arribarà "en unes setmanes", assegura Lalueza. Encara no pot comentar els resultats, ja que la revista en què es publicaran retiraria l'article. Sí avança que els dos models, el del reemplaçament i el multiregional, quedaran barrejats en un més complex. "La idea de l'evolució humana el 2010 serà molt diferent de la que teníem el 2009", conclou.

El principi de la fi de les espècies

L'estudi sobre la 'Dona X' ha estat el primer que suggereix una nova espècie humana amb dades genètiques i no morfològiques, és a dir, la forma i la mida d'un fòssil. Els experts en el camp no es posen d'acord de si això és possible. "No es pot definir una espècie genèticament", opina Carles Lalueza, de la Universitat Pompeu Fabra. "L'ADN aporta més informació que la morfologia", addueix Johannes Krause, que ha estudiat les restes de la 'Dona X'.

Els criteris morfològics no segueixen unes regles fixes. "Per a alguns autors només cal una mandíbula i, per altres, és necessari un crani complet", assenyala Lalueza. En realitat, el concepte d'espècie es va crear per a coses vives. Quan dos éssers no poden procrear i tenir descendència fèrtil, són espècies diferents. Ni tan sols això és satisfactori, assenyala Krause. "Un ximpanzé i un bonobo poden tenir fills fèrtils i els separen dos milions d'anys d'evolució", assenyala. Per a alguns, els nous genomes de neandertals i de la 'Dona X' demostraran que són en realitat la mateixa espècie. "Fa 100 anys es mirava a les diferents races com si fossin espècies diferents", comenta Milford Wolpoff. "No hauríem de cometre el mateix error amb els fòssils", afegeix.

La Mona Lisa és catalana

Després de 17 anys d'investigació, Maike Vogt-Lüerssen confia que la Mona Lisa és Isabel d'Aragó i Nàpols, besneta d'Alfons el Magnànim. Dissent anys d'investigació, començant a Alemanya, han portat a l'historiadora Maike Vogt-Lüerssen a la conclusió que ha resolt un enigma de segles d'antiguitat. L'historiadora d'art amb una passió pel Renaixement està convençuda que ha descobert l'identitat de la Mona Lisa i el dolor darrere del seu somriure trist i misteriós. Mona Lisa, diu Vogt-Lüerssen, és en realitat la duquessa de Milà, Isabel d'Aragó -i no la dona d'un comerciant de

seda florentí-, com s'ha cregut. La seva investigació ha estat publicada a Alemanya en el seu llibre "Qui és la Mona Lisa? A la recerca de la seva identitat", afegint als seus treballs anteriors sobre Lucrecia Borja, la vida quotidiana a l'Edat Mitjana, i les dones en el segle XV i XVI. Per Vogt-Lüerssen, la difícil tasca d'identificar a una de les dones més famoses del món es complicava pel fet que els retrats del Renaixement no van ser nomenats, ni tampoc la majoria d'ells signats. "Si un va a un museu es veu Leonardo da Vinci i un nom, veurà Bernardino Luini i un nom, sinó que és una suposició, és realment una suposició", diu ella. No obstant això, assenyala que les claus de la Mona Lisa estan en la pròpia pintura i en altres pintures, els diaris i els registres de l'època. A part del lleu somriure i l'absència de joies, la gran bellesa, el vestit auster degut a que la mare d'Isabel d'Aragó havia mort l'any anterior, són detalls de l'obra més famosa de Leonardo da Vinci. En aquest moment, la duquessa tenia 17 anys i recentment s'havia casat amb el seu marit, però ben plantat dissoluta, Joan Galeazzo II, Maria Sforza, duc de Milà.

Visible en el vestit marró de la Mona Lisa són el símbol dels anells de connexió de la casa de Sforza i per sota dels nusos i cadenes que representen la connexió entre les dinasties dels Visconti i els Sforza, amb qui s'havia casat. Vogt-Lüerssen diu que aquest grup possible es redueix a un grup de vuit dones. S'han trobat els retrats de les altres: Bona de Savoia, que era la sogra d'Isabel; L'emperadriu Blanca Maria Sforza i Anna Maria (les filles legítimes de Bona i Galeazzo Maria Sforza, pare de Joan); Caterina Sforza, Àngela i Hipòlita (les filles il·legítimes de Galeazzo Maria Sforza),

i Beatriu d'Este (casada amb l'oncle d'en Joan).

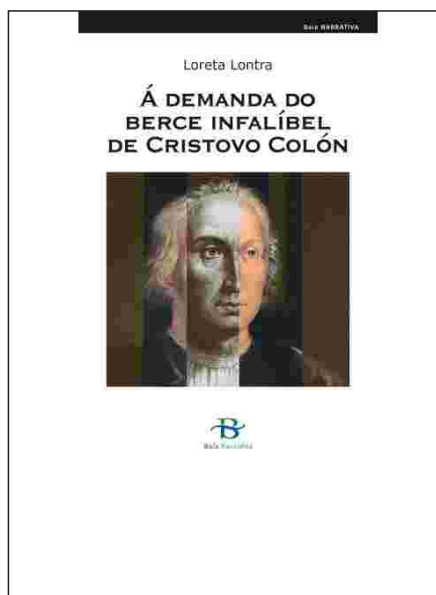
El retrat de Mona Lisa és d'Isabel d'Aragó instal·lat aquest context. "Aquesta és la seva imatge, després que tinc descartades totes les altres dones", diu Vogt-Lüerssen.

Isabel d'Aragó, filla d'Alfons II de Nàpols, neta de Ferran I de Nàpols, fill bastard d'Alfons el Magnànim

Ilibreria

Á DEMANDA DO BERCE INFALÍBEL DE CRISTOVO COLÓN

Autora: Loreta Lontra
Editorial: Baía Edicions.
A Coruña. Març del 2010.
www.baiaedicions.net
ISBN 978-84-92630-46-2

Per Llorenç Margarit i Torras

Uns bons amics gallecs m'han tramés un nou llibre sobre Cristòfor Colom escrit en llengua gallega, fet que ja converteix aquesta edició en un acte heroic, tal i com estan les coses, a favor de la identitat d'un poble, cosa sempre respectable, ja que les tirades de les edicions d'obres gallegues solen ser encara més curtes que les catalanes, que ja és dir. Bé, els meus amics em volien tocar el crostó, ja que precisament aquest llibre no rema a favor de les teories d'un origen català o balear de Colom i, a primer cop de vista, vaig suposar que seria una nova teoria "infalible", com diu el títol, sobre el bressol gallec del nostre almirall.

Però, no senyor, no és

exactament el que havia suposat d'inèrcia i considero, honestament, que té molt més suc del que jo esperava, sense arribar a haver de tirar coets, ni molt menys. En primer lloc cal dir que es presenta com una novel·la i ja per això ens predisposa més a perdonar els possibles errors o exageracions patriòtiques que hi poguéssim detectar. Però al començar la lectura es veu immediatament que aquesta obra ha estat escrita per una persona molt assabentada de totes les teories que han circulat i circulen, sobretot a les webs, sobre els diferents orígens nacionals de Cristòfor Colom, o quasi totes, ja que sembla desconèixer l'obra d'Ulloa. Això ens ha fet sospitar d'entrada que l'autor o autora d'aquesta obra narrativa s'ha amagat sota el pseudònim de "Loreta Lontra", ja que no hem trobat cap altre producció literària d'aquesta suposada autora gallega. La nostra curiositat augmenta, doncs, per aquesta misteriosa circumstància: Qui s'amaga sota el nom de Loreta Lontra?

Perquè en realitat aquesta obra vol ser una novel·la negra d'espionatge, societats secretes i misteris, seguint bastant les passes de la novel·la/assaig "O Codex 632", però aquest plantejament fa aigües per a tot arreu. Ho podem dir ben alt i clar que aquesta novel·la és molt dolenta com a novel·la negra o de misteri. La trama és irrisòria i no té ni solta ni volta. A la contraportada del llibre, però, els editors ens diuen: "Á demanda do berce infalíbel" aparenta tractar sobre el lloc de naixement del navegant, però és molt més que això, és una reflexió sobre

el mètode científic". En realitat l'autor/autora ha volgut escriure un llibre de crítica, moltes vegades massa radical i tot, de les diverses teories que hi ha sobre les diverses nacionalitat atribuïdes a Colom i, per tal d'amorosir la lectura d'una tasca tan rutinària i avorrida, li ha volgut donar un toc de novel·la negra.

L'objectiu fonamental d'aquest llibre és, però, el de fer veure com el mètode científic aplicat a la història ha estat tergiversat i escarnit fins a extrems surrealistes en la majoria, per no dir totes, de les teories de les diverses nacionalitats atribuïdes a Colom. Per tant, aquí li toca rebre a tothom, i aquest és l'aspecte interessant del llibre, ja que aclareix com es veuen certes teories, entre elles diverses referents a un Colom de parla catalana, des de una altra realitat cultural i això, amics meus, sempre resulta interessant, sí senyor, molt interessant.

En el capítol setè l'autora ja descarta d'una tacada deu teories: sevillana de Juan Solórzano y Pereira, extremenya d'Oliva de la Frontera, anglesa de Charles Mollow, francesa de Jean Colomb, suïssa de Ginebra, dàlmata de Korcula, armènia, noruega, la de Jon Skolp o la d'un origen americà de Colom! A continuació continua amb la teoria corsa de Calvi i amb la Genovesa, sense definir-se del tot, per reprendre sense pietat la condemna de les teories del Alfonso Rodríguez de Mendoza de la Alcarria, la francesa del parent de Guillaume de Casenove Coulon i la més antiga portuguesa de Simao Monis Palha. A continuació fa un salt cap a

Ilibreria

Grècia, més exactament a la illa de Xiu o Xios, seguint la teoria de ser Colom un príncep grec d'aquesta illa i membre de la família imperial de Bizanci, etc.

Crec que el que més ens interessa és l'anàlisi de les cinc teories que ha escollit l'autora dins del apartat d'un Colom de parla catalana i que són :

1 - Cristòfor i Bartomeu Colom fills pròfugs d'un Joan Colom de Felanitx per causa de la derrota en la revolta forana.

2 - Cristòfor Colom fill del príncep de Viana i una tal Margarida Colom de Felanitx.

3 - Cristòfor Colom d'Eivissa; teoria d'en Nito Verdera.

4 - Colom català "repartidor de barretines". La teoria de la conspiració espanyola contra Catalunya. Jordi Bilbeny en plenitud!

5 - Colom de Terra Rubra, ja sigui Tarroja de Segarra o de Vila Rotja de Tortosa.

Les dues teories mallorquines les descarta per la manca total de documentació que les justifiqui. Nega la possibilitat de bastir aquestes teories només amb la documentació existent, amb la qual cosa no podem estar-hi més d'acord. Com s'atreveixen encara els mallorquins a donar la murga amb llibres, conferències i "simposiums internacionals" amb una base documental tan prima, per no dir inventada?

En quant a la teoria eivissenca d'en Nito Verdera, l'autora declara que li cau molt bé en Nito per que el considera honest i ple de seny, i li reconeix el seu entusiasme en el tema i tot el què hi a treballat (Pàg. 89). Dit això, però, lamenta que tampoc li semblin convincents els

arguments d'en Nito basats únicament en els estudis dels topònims i en els estudis lingüístics, ja que no pot aportar cap documentació contemporània dels germans Cristòfor o Bartomeu Colom per la desaparició de tots els documents notariais de Eivissa anteriors al 1609. Destaca l'autora les queixes de Verdera contra alguns socis del centre d'Estudis Colombins de Barcelona que s'han aprofitat dels seus estudis per defensar altres teories que fan a Colom del principat de Catalunya o, fins i tot, mallorquí, sense mai defensar la seva tesi eivissenca! Aquest punt del llibre és l'únic en el que es fa una referència al nostre Centre d'Estudis Colombins i no precisament per quedar bé, si no per esdevenir afuselladors i aprofitats dels treballs d'en Nito Verdera. Quin panorama més galdós pel nostre centre i cal veure com ens ajuden els nostres socis i "amics"!

Passant a les teories catalanes del principat, sobta que no surti per enlloc el nom de Luis Ulloa i Cisneros. Jordi (Alsina) Bilbeny ha aconseguit no només ser considerat a tot el món l'autor de la principal teoria sobre la catalanitat de Colom, si no que, sobretot, l'iniciador d'aquesta teoria, la qual cosa és la més gran fal·làcia de les moltes que ha aconseguit colar al públic en general. Però els fets són els que són i actualment, quan algú parla de la teoria de ser Colom català, es refereix a les teories bilbenyiques de les conspiracions espanyolistes contra un descobriment d'Amèrica 100% català i, sobretot, sortint del port de Pals d'Empordà en el seu primer viatge descobridor! L'autora carrega durament contra aquesta teoria i la qualifica al final en la següent forma:

"Català - barretine dispenser: Eliminem aquesta teoria per

basar-se en mentides lingüístiques reiterades i evidents, per la seva arbitrarietat expositiva, pel seu chauvinisme nacionalista centralista i per que no existeixen proves documentals". (Pàg. 83).

No hi podem estar més d'acord i encara hi afegiríem crítiques molt més radicals i profundes. En Bilbeny ha estat una vertadera plaga, com diu l'Albardaner, per la teoria catalana de Luis Ulloa fins a extrems inimaginables. Confiem que, si més no, els italians (o els espanyols, aneu a saber!) li hagin recompensat merescudament els seus serveis quintacolumnistes, ja que ha destrossat total i eficientment la herència de Ulloa en el millor estil Terminator!

No cal dir que les teories catalanes derivades de buscar una Terra Rubra a Catalunya les considera massa febles i indocumentades, i, per tant, descarta també les hipòtesis de Tarroja de Segarra i de Tortosa de manera fulminant.

Loreta Lontra (o aneu a saber qui!) es pren la molèstia d'argumentar detalladament tots els punts contraris a la teoria genovista de Colom, ben coneguts pels catalans des de l'any 1927, i sense que n'aporti cap de nou, per arribar a la conclusió de la seva total fatuïtat. Queda descartat per l'autora un Colom genovès. Com es pot comprovar, fins aquí ja han estat descartades més de vint teories diverses, entre les que també es troba una teoria basca, però encara no ha encarat l'autora la vàlida, o no, de les diverses teories gallegues.

És a la tercera part del llibre, que porta el suggestiu títol de "Solucions" i que, per tant, ens fa sospitar que ens revelarà la seva veritat, on l'autora comença tot descartant definitivament la teoria de Calvi o de Còrsega, per

Ilibreria

atacar seguidament i amb més detall una teoria portuguesa de la que n'és autor en Mascarenhas Barreto. Per arguments propis i pels nombrosos arguments que publicaren historiadors portuguesos reconeguts com Lencaste e Távora, Luis de Albuquerque, Graça Moura o Alberto Vieira en contra de la teoria del Salvador Fernandes Zarco de Cuba, quan Mascarenhas, sense la menor educació, va increpar al president del govern i el primer ministre de Portugal, Loreta Lontra també descarta una de les teories que més paper imprès ha produït en els darrers anys.

Pel final de tot l'autora deixa a dos finalistes, una, com era de esperar, és la teoria gallega, però l'altre va ser una sorpresa per nosaltres, ja que és ni més ni menys que la teoria del Sr. Alfonso Enseñat de Vilallonga, que nosaltres varem considerar, potser massa ràpidament, com a impresentable quan la varem llegir, degut a la rècula de canvis de noms propis que proposava pels germans Colom, sense cap base documental. Per aquestes raons i pel fet de que a cada llibre nou que publica el Sr. Vilallonga presenta un discurs ben diferent dels fets de la seva teoria, l'autora també el desestima. Hem de tenir en compte que el Sr. Enseñat acaba (abril 2010) de fer unes declaracions molt guerreres a un diari de gran tirada en contra de la teoria de poder ser Colom català. Més li valdria al Sr. Enseñat, que tornés a reescriure la seva novel·la fantasiosa per veure si la pot fer més versemblant.

Però el pinyol final d'aquesta novel·la/assaig no és la defensa a ultrança de les teories gallegues, ja que la autora també els hi nega validesa a totes i ho raona, si no que es treu un as de la màniga i es decanta finalment

per donar suport a la teoria exposada per Emilio Michelone en el seu llibre "*Il Mito di Cristoforo Colombo*" en el que ens diu que Colom no va existir mai.

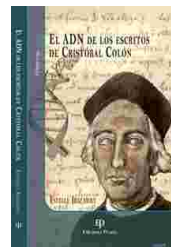
No cal entrar a fer grans comentaris a aquesta "*boutade*" final, però, al nostre entendre, el que considerem que pretén la autora (o l'autor) és fer-nos veure i conscienciar-nos de que totes les teories que hi ha actualment sobre l'origen nacional de Cristòfor Colom no resisteixen la prova del mètode científic, incloent-hi la catalana d'en Bilbeny en un lloc preferent. No sabem si també inclouria la teoria d'Ulloa si l'hagués conegut, tot i que suposem que sí per manca de proves documentals fefaents. Semblen inútils i patètics els esforços que esmercen molts autors actuals de les diverses teories en defensar la seva hipòtesi, tot criticant a mort les dels altres, sense veure el poc o nul valor científic que tenen les seves teories. I molts d'ells estan convençuts que publicant molts llibres, sortint com sigui en els diaris i televisions, editant webs i fent el que faci falta, la seva mitja veritat acabarà imposant-se sobre les mitges mentides dels altres. I com aquestes campanyes d'autopromoció les fan tots i cada cop hi ha noves teories més bèsties i menys raonades que moltes de les anteriors, un es tapa a l'altre i es crea un guirigall espectacular!

Ens agradaria conèixer a l'autor d'aquesta novel·la i ens plauria molt si el Centre d'Estudis Colombins el pogués convidar a fer una xerrada. Quant al llibre, per aquells que puguin llegir gallec, els el recomanem parcialment i sense gaire entusiasme, però poden passar una bona estona amb les estripades crítiques no reprimides de totes les teories hagudes i per haver

"Plantem cara, Defensa de la llengua, defensa de la terra" de Joan Solà i Cortassa

La Magrana-RBA

Peces breus, majoritàriament publicades al diari Avui en una secció anomenada "*Parlem-ne*", es caracteritzen per l'erudició, la ironia, la rotunditat, la complicitat amb el lector i la facilitat en la transmissió de coneixements. Com veureu en els articles recollits en aquest volum -que ha comptat amb la col·laboració de Neus Nogué i Helena González- escrits entre 1998 i 2008, Joan Solà ofereix lliçons de gramàtica i reflexiona sobre una etimologia amb la mateixa senzillesa i precisió que opina sobre un aspecte polític o comenta un llibre.

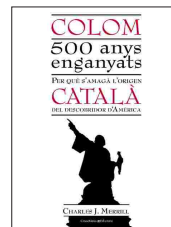

El ADN de los escritos de Cristóbal Colón

Estelle Irizarry
San Juan de Puerto Rico: Ediciones Puerto, 2009.

ISBN 9781934461778
Promarex, tel 932925198,

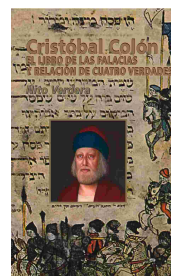
promarex@arrakis.es, Disponible també a amazon.com

Colom. 500 anys enganyats. Per què s'amagà l'origen català del descobridor d'Amèrica

Charles J. Merrill
ISBN: 978-84-9791-567-0, Cossetània

Edicions, ISBN: 978-84-9791-567-0, Disponible a amazon.com en versió anglesa.

Cristóbal Colón, El libro de las falacias y relación de cuatro verdades

Nito Verdera
ISBN: 978-84-611-8722-5
Barcelona, setembre 2007

associa't

**El Centre d'Estudis Colombins necessita nous associats.
Si ja ets associat fes fotocòpies d'aquesta pàgina i
reparteix-la entre els teus amics, coneguts i saludats.
Si no ets associat del Centre, i vols col.laborar amb les
investigacions històriques de Cristòfor Colom, Amèrica i
Catalunya omple les dades i lliura'ns el full.**

Nom

Adreça

Codi postal i població

telèfon

mòbil

fax

e-mail

tipus d'associat ☐ col.laborador ☐ honorífic

núm. compte

Notes:

- 1 La quota anual per socis col.laboradors és de 60 euros.
La quota anual per socis honorífics és de 120 euros.
- 2 Les quotes es cobren en dos semestres, a l'abril i a l'octubre.
- 3 Els socis col.laboradors reben el butlletí per e-mail en format PDF.
Els socis honorífics reben el butlletí imprès a casa seva.
Els no socis poden accedir al butlletí al web del Centre, a l'any de la seva publicació.
- 4 Si ho desitgeu podeu deixar en blanc el camp del número de compte.
Posteriorment contactarem telefònicament per completar les dades.
- 5 Les vostres dades no seran facilitades a cap organització.

Colombins

Centre d'Estudis Colombins, delegació funcional d'Òmnium Cultural
Carrer Diputació, 276 tel 93 319 80 50 08002 Barcelona

ÒMNIUM
LLENGUA CULTURA PAÍS